

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫ

**БАНК ТУТУМУНУН ӨНҮГҮҮ
ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ**

2011-ЖЫЛДЫН ЭКИНЧИ ЖАРЫМ ЖЫЛДЫГЫ (20)

БИШКЕК, 2012-жыл

РЕДАКЦИЯЛЫК КЕҢЕШ:

Төрага: Чокоев З.Л.
Кеңештин мүчөлөрү: Алыбаева С.К.
Лелёвкина Э.В.
Керимкулова Г.А.
Изаев А.С.
Усубалиев У.А.
Садыкова Н.О.
Джапарова Ч.А.

Жооптуу катчы: Мозговая М.В.

Бул кызматкерлер басылманы даярдоодо негизги аткаруучулардан болушкан:
Мозговая М.В. (1-бөлүк), Джапарова Ч.А., Жакишов М. (2-бөлүк),
Мурзалиев Р.Н. (3-бөлүк), Ибрагимова С.З. (4-бөлүк), Кашкаралиева Ш.А. (5-бөлүк),
Шатманов И.Т. (6-бөлүк).

Уюштуруучусу: Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы.
Басылма Кыргыз Республикасынын Адилет министрлигинде каттоодон өткөн. Жалпыга маалым-
доо каражаттарын каттоо жөнүндөгү 2002-жылдын 18-сентябрындагы
№783-күбөлүккө ээ.

© Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, 2012

Басылма Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын уруксатысыз, кайрадан басылып чыгары-
лууга жана кайсыл формада жана кайсы каражаттар менен болбосун таркатылууга тийиш эмес.
Басылманы көчүрүп басууда жана которууда «Банк тутумунун өнүгүү тенденциялары» басыл-
масына милдеттүү түрдө таянуу зарыл.

ЖЧК "Издательский дом "Позитив" полиграфия комплексинде басылып чыгарылды
Бишкек ш., Чүй проспекти, 147
Тел.: (312) 47-79-38.
Нускасы: 200 даана

Банк тутумунун өнүгүү тенденциялары

Кыргызстандын банк тутумунун өнүгүшүнө финансылык ортомчу катары, иликтөөлөрдү жүргүзүү жана ага баа берүү, турукташууга жетишүүдө жана аны колдоп турууда орун алган тоскоолдуктарды, ошондой эле Кыргызстандын банк тутумунун турукташуусунун составдык элементтерине баа берүү «Банк тутумунун өнүгүү тенденциялары» басылмасынын максаты болуп саналат. Басылма 1-январга жана 1-июлга карата абал боюнча кыргыз, орус жана англис тилдеринде жарыяланып турат.

Маалыматтарды жаңыртуунун акыркы күнү: 2012-жылдын 1-январы.

Басылманын мазмунуна байланыштуу маселелер боюнча:

Кыргыз Республикасынын Улуттук Банкынын
Көзөмөл методологиясы жана лицензиялоо башкармалыгына
Бишкек шаары, Т.Үмөталиев атындагы көчө, 101 дареги боюнча,
(996 312) 66 92 52 телефону,
(996 312) 450 450 факсы аркылуу кайрылсаңыздар болот.
Электрондук почта: mmozgovaya@nbkr.kg.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын башка басылмалары

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын жылдык отчету

Жылдык отчет Улуттук банктын жыл ичиндеги бүткөргөн иши жөнүндө толук отчету болуп саналат. Ал экономиканын реалдуу секторундагы өзгөрүүлөрдүн натыйжаларынын кыскача мүнөздөмөсүн, ошондой эле акча-кредит чөйрөсүндөгү Улуттук банктын чечимдерин жана аракеттерин чагылдырат. Өзүнө экономикалык өнүгүү жана акча-кредит саясаты жөнүндө маалыматтарды, финансылык отчетту, Улуттук банк жөнүндө жалпы маалыматтарды, статистикалык тиркемелерди камтыйт. Кыргыз, орус жана англис тилдеринде басылып чыгарылат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын бюллетени

Улуттук банктын бюллетени Кыргыз Республикасынын реалдуу сектор, финансылык жана тышкы экономикалык сектор, ошондой эле мамлекеттик финансы боюнча макроэкономикалык көрсөткүчтөрүн камтыйт. Бюллетенди даярдоодо Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин, Финансы министрлигинин, коммерциялык банктардын, Кыргыз Республикасынын Финансы рыногун көзөмөлдөө жана жөнгө салуу кызматынын жана Улуттук банктын материалдары пайдаланылат. Ай сайын кыргыз, орус жана англис тилдеринде жарык көрөт.

Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми

Бул басылмада Кыргыз Республикасынын тышкы секторунун өнүгүшүндөгү акыркы тенденциялар чагылдырылат жана төлөм теңдеминин аналитикалык жана нейтралдуу формасы, тышкы сооданын түзүмү, эл аралык камдар, тышкы карыз боюнча маалыматтар менен таблицалар, ошондой эле Кыргыз Республикасынын эл аралык инвестициялык позициясы камтылат. Басылма чейрек сайын – январь, май, июль жана октябрь айларында жарыяланып турат.

Кыргыз Республикасында инфляция боюнча баяндама

Баяндама, республикадагы жана анын региондорундагы керектөө бааларынын динамикасынын чагылдырылышын, инфляциянын негизги факторлоруна иликтөөлөрдү, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын акча-кредиттик саясат жагындагы чечимдери жөнүндө маалыматтарды камтыйт жана анда келерки чейрекке инфляциялык болжолдоолор келтирилет. Чейрек сайын кыргыз, орус жана англис тилдеринде жарыяланат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын пресс-релизи

Улуттук банктын пресс-релизи Улуттук банкта жана бүтүндөй банк тутумундагы окуялар түрмөгүн, финансы рыногу боюнча ыкчам маалыматтарды камтыйт. Апта сайын кыргыз жана орус тилдеринде жарыяланат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ченемдик актылары

Бул басылма Кыргыз Республикасын банктык мыйзамдарынын пайдубалын түзүүчү ченемдик документтер менен коммерциялык банктарды жана коомчулукту камсыз кылуу үчүн Улуттук банктын ченемдик актыларын расмий жарыялоону билдирет. Басылма айына бир жолу кыргыз жана орус тилдеринде чыгарылат.

Бардык басылмалар Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын Төрагасынын буйругу менен бекитилген тизмеге ылайык таркатылат жана <http://www.nbkr.kg> дареги боюнча web-сайтка жайгаштырылат.

МАЗМУНУ

КИРИШҮҮ	5
I. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ФИНАНСЫ СЕКТОРУНУН АБАЛЫ	6
II. БАНК ТУТУМУНУН АБАЛЫ	8
2.1. Банк тутумунун түзүмү	8
2.2. Тобокелдиктер	14
2.2.1. Кредиттик тобокелдик	14
2.2.2. Ликвиддүүлүк тобокелдиги	15
2.2.3. Концентрациялануу тобокелдиги	17
2.3. Капиталдын шайкештик деңгээли	21
2.4. Финансылык натыйжалар	22
2.5. Финансылык ортомчулук көрсөткүчтөрү	24
III. БАНКТЫК ЭМЕС ФИНАНСЫ-КРЕДИТ МЕКЕМЕЛЕРИ	26
3.1. Банктык эмес финансы-кредит мекемелер системасынын абалы	26
3.2. Кредит портфелинин түзүмү жана динамикасы	28
3.3. Негизги тобокелдиктер	30
IV. ТӨЛӨМ СИСТЕМАСЫ	31
4.1. Төлөм системасынын түзүмү	31
4.2. Банктык продукттар, тарифтер жана кызмат көрсөтүүлөр	32
4.3. Накталай жана нак эмес жүгүртүүлөр	34
4.3.1. Накталай жүгүртүүлөр	34
4.3.2. Нак эмес жүгүртүүлөр	35
4.3.3. Банктык төлөм карттар менен эсептешүүлөр системасы	36
4.3.4. Жол чектери менен операцияларды кошо алганда, чек ара аркылуу өтүүчү төлөмдөр	38
V. РЕАЛДУУ СЕКТОРДУН АБАЛЫ	39
5.1. Үй чарбасы	39
5.1.1. Банк тутуму алдындагы милдеттенме	39
5.1.2. Калктын өздүк жыйымы	40
5.2. Корпоративдик сектор	41
5.2.1. Банк тутуму алдындагы милдеттенмелер	41
5.2.2. Дебитордук жана кредитордук карыздардын абалы	42
5.2.3. Финансылык натыйжалар	43
VI. ФИНАНСЫ СЕКТОРУНУН ӨНУГҮҮ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ	44
VII. АТАЙЫ КАРАЛГАН МАСЕЛЕЛЕР	47
Улуттук банкка 20 жыл: калыптанышы жана перспективалары	47

КИРИШҮҮ

2011-жылдын экинчи жарым жылдыгында банк тутумунун негизги көрсөткүчтөрүнүн, атап айтканда активдердин, анын ичинде коммерциялык банктардын депозиттик базасын жана кирешелүүлүгүн кошо алганда кредиттердин, милдеттенмелердин өсүшү байкалган. Мында, банк тутумунун негизги көрсөткүчтөрүнө караганда ички дүң өнүмүнүн (ИДӨ) озгон арымда өсүшүнө байланыштуу, финансылык ортомчулук деңгээли төмөндөөгө ык койгондугун белгилеп кетүү зарыл.

Коммерциялык банктардын ликвиддүүлүгүнүн олуттуулугу жана капиталынын шайкештик деңгээлинин жогору экендиги, банк тутумунун тышкы таасирлерге туруштук бере алаарын жана финансылык ортомчулук деңгээлин, банк тутумунун иш натыйжалуулугун жогорулатуу үчүн мүмкүнчүлүктүн бардыгын далилдейт.

Банк тутумунда экономиканын реалдуу секторун кредиттөө көлөмүнүн өскөндүгү катталган. Мында, кредит портфелинин олуттуу бөлүгү алгачкы жолу корпоративдик секторго караганда, үй-чарба секторуна багытталган. Бул жерде ошондой эле, банк тутумунун кредит портфелинде кардарларга берилген узак мөөнөттүү кредиттердин көбөйүүсү тенденциясы сакталып калгандыгын да белгилеп коюу зарыл. Мындан тышкары, банктардын кредит портфелин долларлаштыруу деңгээли төмөндөшүн уланткан. Мурдагыдай эле, кредит портфелинин соодага тармактык концентрацияланышы уланган.

Жеке адамдардын депозиттеринин көлөмүнүн алгылыктуу өсүш арымда катталышы, калайык-калктын банк тутумуна ишеними сакталып калгандыгын далилдейт.

Банктык эмес финансы-кредит мекемелер секторунда кредит портфелинин өсүшү уланган, бул үй-чарбалары, чакан жана орто бизнес тарабынан кредиттик ресурстарга жогорку талаптын болгондугу менен тастыкталат. Карызгерлердин санынын туруктуу өсүшү да калк арасында банктык эмес финансы-кредит мекемелердин кызматтарына керектөөлөрдү чагылдырат. Айыл-чарбасына кредиттердин жогорку үлүштө багытталышы микрофинансылык уюмдардын регионалдык жайгашуусу жана айылдык финансылык институт сыяктуу кредиттик союздардын иш өзгөчөлүгү менен аныкталган.

Ошентип, кароого алынып жаткан мезгил ичинде Кыргыз Республикасынын финансы секторунун негизги көрсөткүчтөрү өсүшкө ыктагандыгы байкалган.

* * * * *

Басылманын "Атайы каралган маселелер" бөлүгүндө "Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы: калыптануу жолу жана келечек пландары" темасында баяндамага орун берилген.

I. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ФИНАНСЫ СЕКТОРУНУН АБАЛЫ

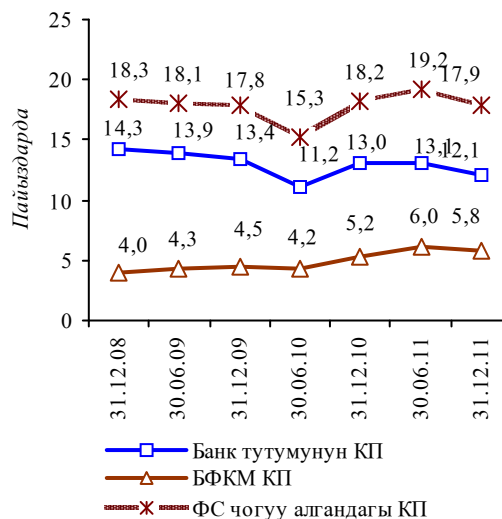
2011-жылдын экинчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча финансы секторунун чогуу алгандагы активдери¹ 2010-жылдын ушул мезгилиндегиге салыштырганда 15,4 пайызга, ал эми 2010-жылдын биринчи жарым жылдыгындагыга караганда 10,2 пайызга көбөйгөн. Мында, бул көрсөткүчтүн өсүшү банк сектору боюнча сыяктуу эле, банктык эмес финансы-кредит мекемелери (БФКМ) системасы боюнча да катталган.

Чогуу алгандагы кредит портфелинин ички дүн өнүмгө (ИДӨ) карата катышы катары аныкталган финансылык ортомчулук көрсөткүчү², 2010-жылдын тиешелүү мезгилиндегиге салыштырганда төмөндөп 17,9 пайызды (1.1-график) түзгөн. Банк тутумунун БФКМдин кредит портфелинин 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичиндеги өсүш арымы 2010-жылдын тиешелүү мезгилиндегиге салыштырганда, тиешелүүлүгүнө жараша 18,4 жана 41,9 пайызды, ал эми жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда, тиешелүүлүгүнө жараша - 9,2 жана 12,6 пайызды түзгөн.

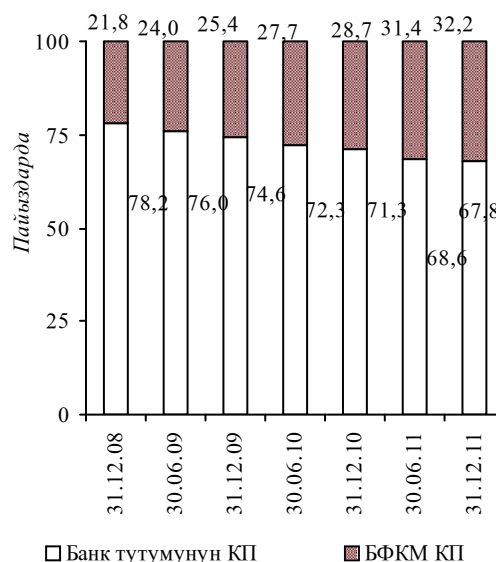
Банктар финансы секторунда басымдуу абалды ээлеп калууда (1.2-график), 2011-жылдын экинчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча финансы секторунун чогуу алгандагы кредит портфелинде³, алардын үлүшү 67,8 пайызды⁴ түзгөн, бул 2010-жылдын тиешелүү мезгилиндегиден 3,5 пайыздык пунктка, ал эми биринчи жарым жылдыкка салыштырганда 0,8 пайыздык пунктка аз.

Потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга атайы камдардын (РППУ) банк тутумунун жана банктык эмес финансы-кредиттик мекемелер кредиттеринин көлөмүнө карата катышынын динамикасы, кредит портфелинин сапатынын жакшыргандыгын далилдейт (1.3-график). БФКМдердин кредит портфелиндеги атайы РППУнун үлүшү 2011-жылдын экинчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча төмөндөп 2,2 пайызды түзгөн. Банк тутумунда бул көр-

1.1-график. Финансы секторунун (ФС) кредит портфелинин (КП) өзгөрүү динамикасы, ИДӨгө карата пайыздарда

1.2-график. Чогуу алгандагы кредит портфелинин (КП) түзүмү

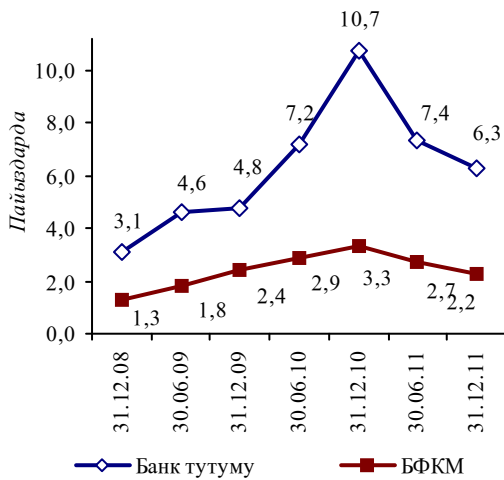
¹ Улуттук банктан лицензия алышкан коммерциялык банктардын жана банктык эмес финансы-кредит мекемелердин көрсөткүчтөрү, бул жерде финансы секторунун иликтөөгө алынып жаткан көрсөткүчтөрү катары каралат.

² Эсептөөдө акыркы 12 ай ичиндеги айкын ИДӨ боюнча маалыматтар эске алынат.

³ Мезгил-мезгили менен берилүүчү банктык регулятивдик отчет (ПРБО).

⁴ Банк тутумунун кредит портфели банкрот болгон банктардын кредит портфелин да камтыйт.

1.3-график. Банк тутумунун жана БФКМдин кредит портфелдериндеги атайын РППУнун деңгээли

сөткүч биринчи жарым жылдыктын жыйынтыгына салыштырганда 1,1 пайыздык пунктка төмөндөп, 6,3 пайызды түзгөн.

Экинчи жарым жылдыкта 2010-жылдын тиешелүү мезгилиндегиге салыштырганда коммерциялык банктардын улуттук валютадагы кредиттери боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чендердин көбөйүүсү, ал эми чет өлкө валютасындагы кредиттер боюнча алардын төмөндөгөндүгү байкалган.

Алсак, 2011-жылдын экинчи жарым жылдыгында улуттук валютадагы кредиттер боюнча пайыздык чендердин орточо деңгээли 2010-жылдын ушул мезгилиндегиге салыштырганда 1,8 пайыздык пунктка жогорулаган болсо, чет өлкө валютасында 0,7 пайыздык пунктка төмөндөгөн.

2011-жылдын 31-декабрына карата улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер боюнча орточо алынган пайыздык чен 25,3 пайыз чегинде катталган (2011-жылдын 30-июнундагыга салыштырганда 1,1 пайыздык пунктка өсүш белгиленген). Чет өлкө валютасында жаңыдан берилген кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен 2011-жылдын 31-декабрында 19,04 пайызды түзүп, экинчи жарым жылдыктын баш жагынан тарта 0,5 пайыздык пунктка төмөндөгөн.

Банктык эмес финансы-кредит мекемелеринин кредиттери боюнча орточо алынган пайыздык чендердин деңгээли мурдагыдай эле, жогорку деңгээлде сакталып калган. Алсак, микрофинансылык уюмдар жана кредиттик союздар боюнча орточо алынган пайыздык чендер, тиешелүүлүгүнө жараша 38,3 жана 29 пайызды түзгөн.

Ошентип, Кыргызстандын финансы секторундагы жагдай, кароого алынып жаткан мезгил ичинде төмөнкүлөр менен мүнөздөлгөн:

- финансы секторунун активдеринин көлөмүнүн көбөйүүсү;
- ИДӨнүн банк тутумунун жана БФКМдердин негизги көрсөткүчтөрүнөн озгон арымда өсүшүнө байланыштуу, финансылык ортомчулуктун өсүш индикаторлорунун төмөндөшү;
- финансы секторунун чогуу алгандагы кредит портфелинде БФКМдердин үлүшүнүн көбөйүүсү;
- коммерциялык банктардын жана БФКМдердин кредит портфелинин сапаттык мүнөздөмөлөрүнүн жакшыруусу.

II. БАНК ТУТУМУНУН АБАЛЫ

2.1. Банк тутумунун түзүмү

2011-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча республикада 22 коммерциялык банк, алардын 254 филиалдары, 531 аманат кассасы жана 29 көчмө кассалар иштеп турган. Алардын ичинен 13 банк чет өлкө капиталын тартуу менен иш алып барып, 10 банкта чет өлкө капиталына катышуусу 50 пайыздан көбүрөөктү түзгөн. Республиканын бардык банктык мекемелери аткарган иш чөйрөсүнө жараша универсалдуу болуп саналышат.

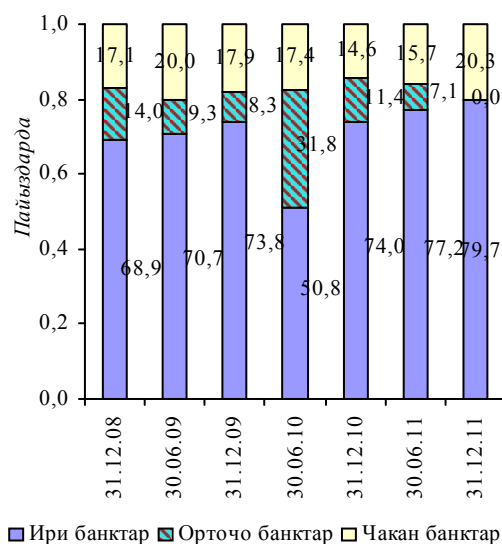
Проблемалуу банктардан болуп саналган: ИАКБ "Акыл" ААКсы, "Манас Банк" ЖАК, "КыргызКредит Банк" ААКсы, ИБ "Ысык-Көл" ААКсы консервация шартында иштеген.

Ал эми банк тутумунун олуттуу бөлүгүн түзгөн калган банктар штаттык режимде иштеп, банктык кызмат көрсөтүүлөр жана продукттар негизги топтомун калайык-калкка сунуштоону камсыз кылган.

2011-жылдын экинчи жарым жылдыгында, банк тутумунун негизги көрсөткүчтөрү, атап айтканда, коммерциялык банктардын активдери, милдеттенмелери жана депозиттик базасы 2010-жылдын экинчи жарым жылдыгынын жыйынтыгындагыга салыштырганда өсүш багытын тастыктай алган.

"Ири", "орто" жана "майда" банктар¹ (2.1.1-график) тобунан турган рынок сегменти көз карашынан, банк

2.1.1-график. Банк тутумунун банктар тобу боюнча түзүмүнүн өзгөрүүсү

■ Ири банктар ■ Орточо банктар ■ Чакан банктар

¹ Бул басылмада иликтөөлөрдү жүргүзүү максатында, «ири» банктар катары банк рыногунда үлүшү (d_i) 10% ашкан банктар (суммардык активдерде, кредиттерде, депозиттерде жана милдеттенмелерде үлүштүн орточолонгон квадраты), 5% дан 10% чейинки түзгөндөр «орто» банктар, ал эми 5% жетпегенди түзгөндөр «майда» банктар катары түшүндүрүлөт. Бул төмөнкү формула боюнча эсептелет:

$$d_i = \frac{X_i}{\sum_{i=1}^N X_i} \quad - \text{мында, } i\text{-банктын банк секторундагы үлүшү,}$$

мында N – иштеп жаткан коммерциялык банктардын саны;

$$X_i = \frac{d_A^2 + d_{Кр}^2 + d_D^2 + d_{Об}^2}{4} \quad - \text{төмөнкү көрсөткүчтөр боюнча}$$

орточо арифметикалык өлчөм: (d_A^2) – банктардын чогуу алгандагы активдериндеги, кредиттердеги ($d_{Кр}^2$), депозиттердеги (d_D^2) жана милдеттенмелердеги ($d_{Об}^2$) i -банктын активдеринин үлүшүнүн квадраты.

тутумунун түзүмүнө жүргүзүлгөн талдап-иликтөөлөр кароого алынып жаткан мезгил ичинде салыштырма салмагы, тиешелүүлүгүнө жараша 2,5 жана 4,6 пайыздык пунктка жогорулаган "ири" жана "майда" банктардын рыноктук үлүшүнүн өскөндүгүн далилдейт. Бир банктын "орто" тобунан банк тутумунун "майда" банктар тобуна өтүшүнө байланыштуу "ири" жана "майда" банктардын рыноктук үлүшүнүн көбөйгөндүгү, бул көрсөткүчтөрдүн "ири" банктар тобунда абсолюттук мааниде өсүшү катталган. Жыйынтыгында, мына ушул талдап-иликтөө үчүн кабыл алынган методологияга ылайык, 2011-жылдын жыйынтыгы боюнча банк тутумунда "орто" банктар тобу болгон эмес.

"Ири" банктар сегментин рыноктук үлүштүн 79,7 пайызын ээлеген 4 банк түзгөн.

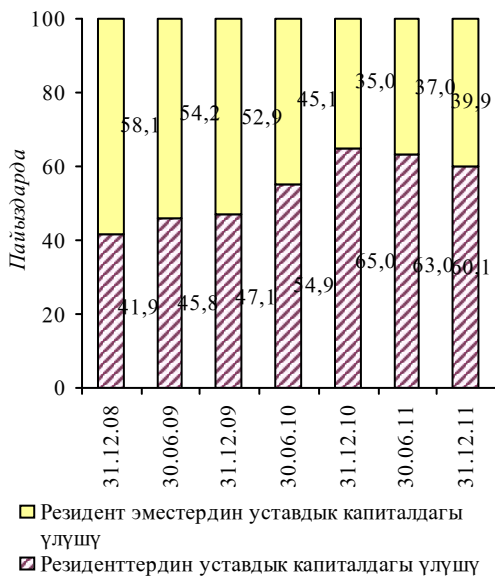
Бул банктар банк тутумунун чогуу алгандагы кредиттеринде алар жогорку үлүштү - 74,0 пайызды, чогуу алгандагы депозиттик базада (банктардын жана башка ФКМдердин, ошондой эле жергиликтүү банктардын депозиттерин эске албаганда) - 84,1 пайызды, чогуу алгандагы активдерде жана милдеттенмелерде, тиешелүүлүгүнө жараша - 79,0 жана 82,0 пайызды түзгөндүктөн "ири" банктар катарына чегерилген.

Банк тутумунун чогуу алгандагы капиталынын 2011-жылдын баш жагынан бери жана экинчи жарым жылдык ичинде өсүшү, тиешелүүлүгүнө жараша 16,2 жана 14,8 пайызды түзгөн.

Коммерциялык банктардын чогуу алгандагы уставдык капиталындагы чет өлкө капиталынын үлүшү 39,9 пайыз чегинде катталган (2011-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча - 37,0 пайыз) (2.1.2-график).

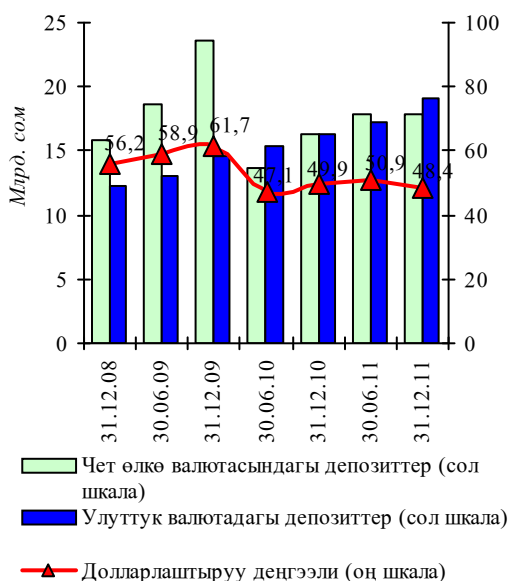
2011-жылдын кароого алынып жаткан мезгилинин жыйынтыгы боюнча банк тутумунун активдеринин өсүшү 8,7 пайызды түзгөн. Чогуу алгандагы активдер түзүмүнүн өзгөрүүсүн кароого алууда, банктардын активдеринин 57,6 пайызы иштеп жаткан активдерден экендиги белгиленген², алардын үлүшү 2011-жылдын 30-июнуна карата алынган маалыматка салыштырганда 1,4 пайыздык пунктка төмөндөгөн. Мында, банк ту-

2.1.2-график. Банк тутумунун уставдык капиталынын түзүмүнүн өзгөрүүсү

² Иштеп жаткан активдер - бул, жайгаштырылган кредиттердин, депозиттердин эсептериндеги калдыктарды, баалуу кагаздарды жана банктардын пайда алып келүүчү башка жайгаштырууларын түшүндүрөт.

2.1.5-график. Банк тутумунун депозиттеринин валюталардын түрлөрү боюнча түзүмүнүн өзгөрүүсү

позиттеринин көлөмүнүн айрым бир өсүшкө ээ болгондугу да катталган (2011-жылдын 30-июнуна салыштырганда 0,2 пайыздык өсүш).

Калган үлүштү (12,9 пайызды) Кыргыз Республикасынын борбордук бийлик органдарынын депозиттери ээлейт. Жалпы депозиттик базанын салыштырма салмагында депозиттердин ушул категориясынын үлүшүнүн төмөндөшү 1,3 пайыздык пункт чегинде катталган.

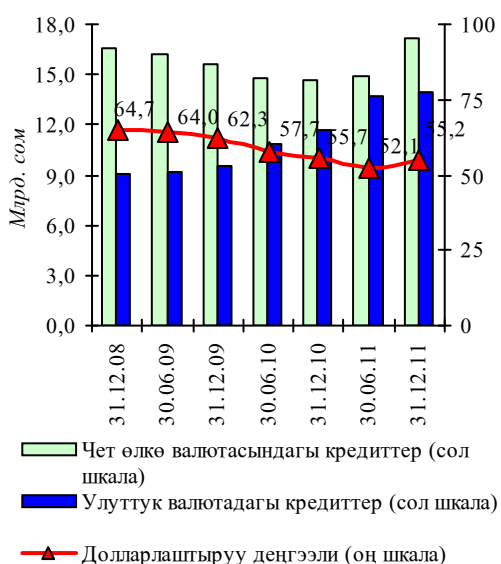
Кароого алынып жаткан мезгил ичинде мөөнөттүү депозиттердин үлүшүнүн банктардын жалпы депозиттик базасынын 34,5 пайызынан 34,9 пайызга (2.1.4-график) чейин бир аз өсүшү байкалган. Мында, жеке адамдардын мөөнөттүү депозиттеринин өсүшү экинчи жарым жылдык ичинде 7,2 пайызды түзүп, абсолюттук мааниде алганда, 0,61 млрд. сом чегинде болгон.

2011-жылдын кароого алынып жаткан мезгили ичинде банк тутумунун депозиттик базасын долларлаштыруу деңгээли төмөндөгөн (2.1.5-график). Бул көрсөткүч биринчи жарым жылдыктын жыйынтыгы боюнча алынган 50,9 пайызга салыштырганда 48,4 пайызды түзгөн. Юридикалык жактардын чет өлкө валютасындагы депозиттеринин үлүшү 3,3 пайыздык пунктка төмөндөп (биринчи жарым жылдыктын жыйынтыгы боюнча- 57,1 пайыз), юридикалык жактардын чогуу алгандагы депозиттеринин 53,8 пайызын түзгөн. Экинчи жарым жылдыктын жыйынтыгы боюнча жеке адамдардын чет өлкө валютасындагы депозиттеринин үлүшү 3,2 пайыздык пунктка азайып, жеке адамдардын чогуу алгандагы депозиттеринин 54,7 пайызын ээлеген (2011-жылдын 31-июнуна карата - 57,9 пайыз).

Банк тутумунун чогуу алгандагы кредит портфели⁶ экинчи жарым жылдык ичинде 10,2 пайызга өсүп, 31,1 млрд. сомду түзгөн. Мында, коммерциялык банктардын кредиттеринин долларлашуу деңгээли жогорулап, 2011-жылдын 31-декабрына карата 55,2 пайыз чегинде катталган (2.1.6-график).

Узак мөөнөттүү кредиттердин үлүшү 64,5 пайыздан 70,0 пайызга чейин көбөйүп, абсолюттук мааниде алганда өсүш 3,4 млрд. сомду түзгөн. Төлөө мөөнөтү

2.1.6-график. Банк тутумунун кредит портфелинин валюталардын түрлөрү боюнча түзүмүнүн өзгөрүүсү

бир жылга жетпеген кредиттердин салыштырма салмагы 2009-жылдын биринчи жарым жылдыгынан тартып төмөндөөгө ыктап, 2011-жылдын жыйынтыгы боюнча банк тутумунун кредиттик портфелинин 30,0 пайыздык үлүшүн түзгөн (2.1.7-график).

Кредиттер боюнча колдонулуп жаткан пайыздык чендерге баа берүү үчүн пайыздык чендердин өзгөрүлмөлүү коэффициенттери катары кредиттер боюнча орточо жана орточо салмактанып алынган чендери сыяктуу мүнөздөмөлөр кароого алынган.

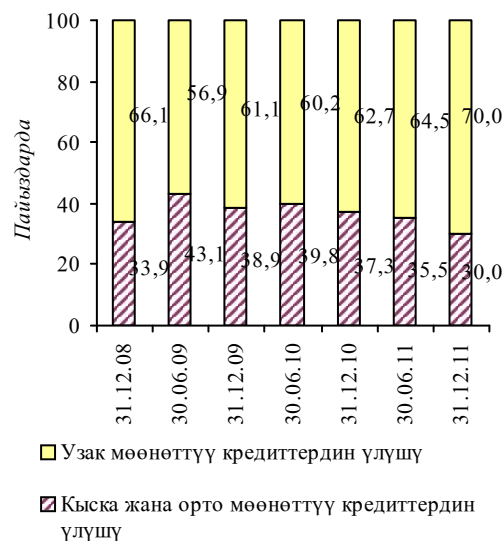
Кароого алынып жаткан мезгил ичинде улуттук валютадагы кредиттер боюнча орточо пайыздык чендер 25,6 пайызды, чет өлкө валютасында - 20,8 пайызды түзгөн. 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгындагы салыштырганда улуттук валютадагы кредиттер боюнча орточо пайыздык чендер өзгөрүүсүз калып, чет өлкө валютасында 1,2 пайыздык пунктка төмөндөгөн. Кредиттер рыногунда пайыздык чендердин ар түрдүүлүгүн көрсөткөн өзгөрүлмөлүү коэффициент улуттук валютадагы сыяктуу эле, чет өлкө валютасындагы кредиттер боюнча пайыздык чендердин ар түрдүүлүгүнүн бир аз өскөндүгүн көрсөткөн. Жылдын экинчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча улуттук валютада берилген кредиттер боюнча орточо пайыздык чен 2011-жылдын 30-июнуна карата алынган маалыматтарга салыштырганда бир аз төмөндөп, орточо салмактанып алынган пайыздык ченге барабар болгон, ушунун өзү кредиттик каражаттарга болгон талапка жана айрым банктарда төмөнкү пайыздык чен боюнча олуттуу көлөмдө кредиттердин берилишине байланыштуу болгон.

2011-жылдын жыйынтыгы боюнча улуттук жана чет өлкө валютасындагы бирдиктердин орточо салмактанып алынган пайыздык чендери орточо чендерге теңдешкен (2.1.8, 2.1.9 графиктер).

Ошентип, жылдын экинчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча банк секторунда төмөнкүдөй тенденциялар байкалган:

- чогуу алгандагы активдердин өсүшү;
- банктардын чогуу алгандагы депозиттик базасынын өсүшү;

2.1.7-график. Банк тутумунун кредит портфелинин түзүмүнүн жайгаштыруу мөөнөттөрү боюнча өзгөрүүсү

2.1.8-график. Улуттук валютадагы кредиттер боюнча пайыздык чендердин мүнөздөмөлөрүнүн өзгөрүүсү

2.1.9-график. Чет өлкө валютасындагы кредиттер боюнча пайыздык чендердин мүнөздөмөлөрүнүн өзгөрүшү

- кредиттердин "долларлашуу" көрсөткүчүнүн өсүшүн коштогон кредит портфелинин өсүшү;
- банктардын чогуу алгандагы кредит портфелинде узак мөөнөткө берилген кредиттердин үлүшүнүн көбөйүшү.

2.2. Тобокелдиктер

2.2.1. Кредиттик тобокелдик

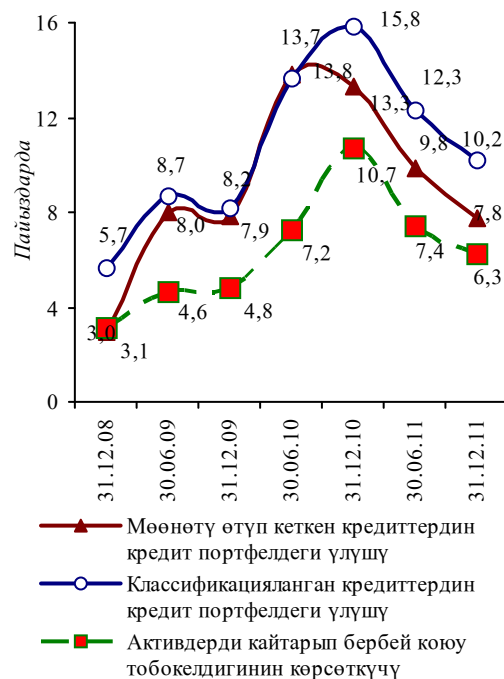
Кредиттик тобокелдик банк ишин коштоп жүргөн негизги тобокелдиктердин бири. Ушул бөлүктүн алкагында өзүндө кредиттик тобокелдикти алып жүргөн банктык операциялар каралган.

Кредит портфелинин сапатына баа берүү үчүн коммерциялык банктар кредиттерди классификациялоо системасын колдонот¹, бул кредиттердин кайтарылбай калышынан жана тиешелүү камдарды түзүү аркылуу алардын ордун өз учурунда жаба албагандыктан улам келип чыккан потенциалдуу чыгымдардын деңгээлин аныктоого мүмкүндүк берет.

Кредит портфелинин сапатына анализдөөлөрдү жүргүзүүдө классификацияланган жана мөөнөтүндө орду жабылбаган кредиттер өзгөчө көңүл бурууну талап кылат. 2011-жылдын экинчи жарым жылдыгында жана бүтүндөй 2011-жылы кредит портфелинде классификацияланган жана мөөнөтүндө төлөнбөгөн кредиттердин үлүшү төмөндөгөндүгү байкалган. (2.2.1.1-график) активдердин кайтарылбай калуу тобокелдиги көрсөткүчү (атайы РППУнун кредит портфелине карата катышы) да төмөндөп, 6,3 пайызды түзгөн (ал эми биринчи жарым жылдыктын жыйынтыгы боюнча бул көрсөткүч 7,4 пайыз чегинде катталган).

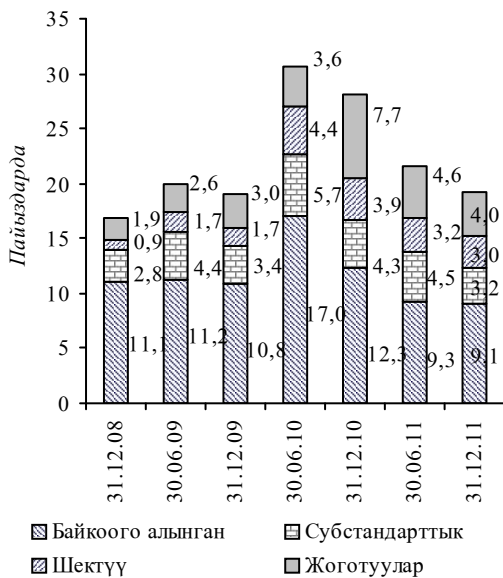
Болочокто кредиттик тобокелдик деңгээлинин өсүшүнө же төмөндөшүнө таасир эте алышы мүмкүн болгон факторлордун бири катары, "байкоого алынган" кредиттер катары классификацияланган кредиттердин динамикасын кароого болот. Экинчи жарым жылдыктын жыйынтыгы боюнча мындай кредиттердин салыштырма салмагы 0,2 пайыздык пунктка (2.2.1.2-график) төмөндөп, 9,1 пайызды түзгөн. Бүтүндөй алганда 2010-жылдагы саясий окуялардан кийин банк тутумунун ишинин турукташуусуна байланыштуу, бардык клас-

2.2.1.1-график. Банк тутумунун кредит портфелиндеги кредиттик тобокелдиктердин деңгээлинин өзгөрүүсү

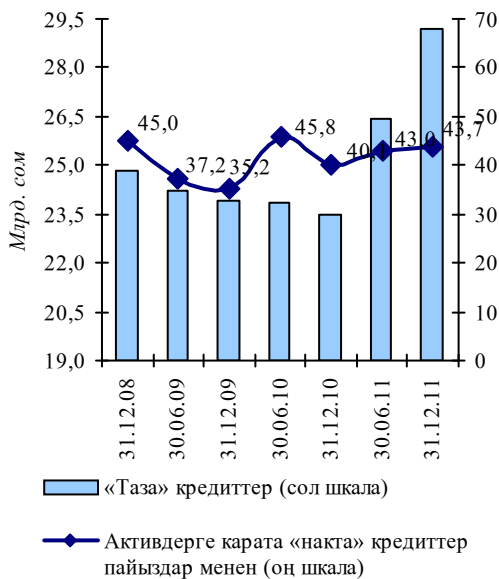

¹ Кредит портфелинин сапатын баалоо максатында, бардык кредиттерди кардардын банк алдындагы өз милдеттенмелерин аткаруунун учурдагы мүмкүнчүлүгүнө жараша, алты категорияга бөлүү каралган (классификациянын начарлоо тартибинде келтирилет): нормалдуу, канаттандырыллык, байкоо алдындагы, субстандарттык, шектүү жана жоготуу. Берилген кредиттерди кайтарып берүү көз карашынан кыйла алгылыксыз мүнөздөгө ээ болгондор катары, акыркы үч категориядагы кредиттер "иштебегендер" же "классификациялангандардын" катарына кошулат. Банк, көрсөтүлгөн алты категориянын ар бирине ошол категорияга тиешелүү кам түзүүгө милдеттүү, Ал берилген кредиттердин суммасынан пайыз катары аныкталат.

2.2.1.2-график. Банк тутумундагы кредит портфелин классификациялоонун өзгөрүүсү

2.2.1.3-график. "Таза" кредиттер деңгээлинин өзгөрүүсү

сификацияланган кредиттердин үлүшү азайып бара жаткандыгы катталган.

Коммерциялык банктар тарабынан түзүлгөн камдардын көлөмү кредиттердин жалпы портфелинин 8,4 пайызын түзөт (2011-жылдын 30-июнуна карата бул көрсөткүч 9,4 пайыз чегинде катталган).

2011-жылдын экинчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча "таза" кредит портфелинин салыштырма салмагы (атайын түзүлгөн РППУну минуска чыгаргандан кийинки кардарларга берилген кредиттер боюнча карыз калдыгы), банк тутумунун чогуу алгандагы активдеринин 43,7 пайызын түзүп (2.2.1.3-график), 2011-жылдын 30-июнундагыга салыштырганда 0,7 пайыздык пунктка көбөйгөн.

Банк тутуму боюнча кредит портфелиндеги классификацияланган кредиттердин үлүшүнүн жана РППУга сарптоолордун азайышына байланыштуу кредиттик тобокелдикти мүнөздөгөн көрсөткүчтөрдүн төмөндөгөндүгү белгиленген.

2.2.2. Ликвиддүүлүк тобокелдиги

Банк тутумуна карата калайык-калктын ишениминин бекемделиши банктардын өзүнө алган милдеттемелерин өз учурунда аткарышына жараша болот. Бул, банктарда жетиштүү деңгээлдеги ликвиддүүлүктүн болушун болжолдойт. Жөнгө салуу максаттарында ликвиддүүлүк тобокелдиги утурумдук ликвиддүүлүк² экономикалык ченеминин жардамы менен бааланат.

Банк тутумунун ликвиддүүлүк көрсөткүчүнүн айкын деңгээли бүтүндөй 2011-жыл ичинде жогору бойдон сакталып калган. Банк тутуму боюнча орточо алганда 2011-жылдын 31-декабрына карата бул көрсөткүчтүн эсептелинген мааниси 74,9 пайызды түзүп, 2011-жылдын 30-июнунан бери алынган маалыматтарга салыштырганда 1,8 пайыздык пунктка көбөйгөн. (2.2.2.1-график).

Депозиттердин туруктуулугу депозиттер жана кредиттер дюрациясынын катышы, ошондой эле каражаттар булагынын туруктуулук коэффициентинин өлчөмүнө жараша мүнөздөлөт³.

² Күндөлүк ликвиддүүлүктүн экономикалык ченеми - Улуттук банк тарабынан банктардын милдеттүү түрдө аткаруусу үчүн белгиленген ченемдердин бири, ага ылайык ликвиддүү активдер кыска мөөнөттүү милдеттемелердин 30 пайызынан кем эмес деңгээлде болууга тийиш.

³ Финансылык каражаттар булагынын туруктуулук коэффициенти банк тутумунун депозиттеринин жалпы суммасындагы мөөнөттүү депозиттердин үлүшү (пайыздардагы) менен мүнөздөлөт.

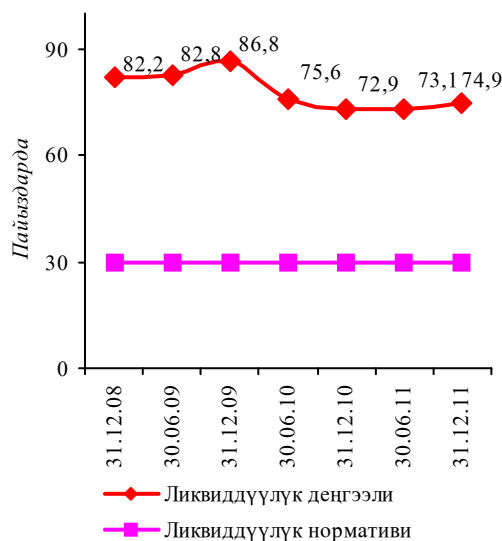
Кароого алынып жаткан мезгил ичинде депозиттерди тартуунун жана кредиттерди жайгаштыруунун орточо алынган мөөнөттөрү ортосунда ажырым 0,3 айга кыскарып (2.2.2.2-график) 2011-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча 22,1 айды түзгөн (2011-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча - 22,4 айды), бул белгилүү бир шарттарда ликвиддүүлүктү тескөө процесин татаалдаткан дезинтермедиациялануу⁴ көмүскө тобокелдигинин орун алып тургандыгын далилдейт. Бул жерде ошондой эле, кредиттердин айрым бир бөлүгү депозиттерден айырмаланган (капитал финансы-мекемелеринен узак мөөнөткө карыз алуулар) башка узак мөөнөттүү булактардын эсебинен банктар тарабынан каржыланып жаткандыгын да эске алуу зарыл. Бул факт кандайдыр бир деңгээлде жогоруда белгиленген тобокелдигин келип чыгуу ыктымалдыгын басаңдатат.

2.2.2.3-графикте депозиттик базанын "таза" кредиттик портфельге катышы динамикасына салыштырганда финансылык каражаттар булагынын туруктуулук коэффициентинин өзгөрүүсү чагылдырылган

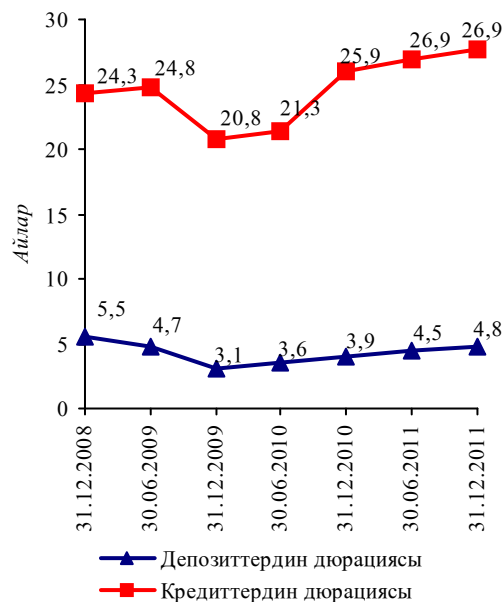
Экинчи жарым жылдыкта депозиттик базадагы мөөнөттүү депозиттеринин үлүшүнүн бир аз өскөндүгү белгиленген (2011-жылдын 30-июнундагы 34,5 пайыздан жылдын экинчи жарымынын жыйынтыгы боюнча 34,9 пайызга чейин), ушунун өзү берилип жаткан кредиттердин мөөнөттөрүн көбөйтүү үчүн ресурстук потенциалдын арттырылышын чагылдырып, банк тутумунун кредит портфелинде узак мөөнөттүү кредиттер үлүшүнүн көбөйгөндүгүн тастыктаган. Экинчи жарым жылдыкта банк тутумундагы кредиттердин дюрациясы 26,9 ай деңгээлинде өзгөрүүсүз калган (2.2.2.2-графиктин карагыла), бул каражаттар булагы менен жайгаштыруу мөөнөтү макулдашылган шартта, тобокелдикти тескөөдөгү туруктуулуктун бекемделишин далилдейт.

Депозиттер көлөмүнүн жана "таза" кредиттер деңгээлинин катышынын 1,1 маанисинде 2011-жыл ичинде өзгөрбөгөндүгү (2011-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча 1,1) кредиттик операцияларды көбөйтүү үчүн ликвиддүүлүктүн айрым бир өлчөмүнө ээ болуп турса да, 2011-жылдын экинчи жарым жылдыкта тартылган каражаттарды пайдаланууга консервативдүү мамилени тастыктаган (2.2.2.3-график).

2.2.2.1-график. Күндөлүк ликвиддүүлүктүн эсептөө маанисинин өзгөрүү динамикасы

2.2.2.2-график. Банк тутумундагы кредиттердин жана депозиттердин дюрациясынын өзгөрүү динамикасы

⁴ Дезинтермедиация - инфляциялык күтүүлөрдүн жана/же башка терс жагдайлардын күчөп кетиши шартында келишилген мөөнөттөн мурда калктын аманаттарды массалык түрдө алуу процесси.

2.2.2.3-график. Банк тутумунун ликвиддүүлүк факторлоруна баа берүү

2.2.2.4-таблицада банктардын финансылык активдеринин жана милдеттенмелеринин ордун жабуу мөөнөттөрүнө тиешелүү маалыматтар келтирилген. Бүтүндөй алганда банктардын финансылык милдеттенмелери финансылык активдер менен орду жабылган, мында келип чыккан ажырым (активдердин милдеттенмелерден артышы) 17,2 млрд. сомду, ал эми кредиттер жана депозиттер боюнча - 12,9 млрд. сомду түзгөн.

Терс ажырым 180 күнгө чейинки мезгил аралыгында байкалган. Мында, 180 күнгө чейинки бүтүндөй мезгил ичинде (б.а. 2012-жылдын биринчи жарым жылдыгынын акырына чейин) активдер боюнча кумулятивдик "ажырым" тиешелүү финансылык активдердин "минус" 4,7 млрд. сомун түзүшү мүмкүндүгүн жана өз финансылык милдеттенмелерин аткаруу үчүн активдерди жана милдеттенмелерди тескөөгө өзгөчө көңүл бурууну банктардан талап кылаарын (же "минус" 6,8 пайыз) эсептөөлөр көрсөткөн.

2.2.2.4-таблица. Финансы активдерин жана милдеттенмелерин төлөө мөөнөтү (млн. сом)

Аталышы	Төлөө мөөнөтү					Бардыгы болуп
	30 күнгө чейин	31 күндөн 90 күнгө чейин	91 күндөн 180 күнгө чейин	181 күндөн 365 күнгө чейин	365 күндөн жогору	
1. Бардыгы болуп финансылык активдер	26 706,6	3 092,4	3 449,1	7 559,2	28 717,8	69 525,2
<i>анын ичинде кардарларга кредиттер жана финансылык ижара</i>	<i>1 201,4</i>	<i>1 240,8</i>	<i>1 863,7</i>	<i>5 048,1</i>	<i>21 787,8</i>	<i>31 141,8</i>
2. Бардыгы болуп финансылык милдеттенмелер	30 041,5	4 260,2	3 663,7	4 910,6	9 443,6	52 319,5
<i>анын ичинде жеке адамдардын депозиттери жана юридикалык жактардын мөөнөттүү депозиттери</i>	<i>8 204,9</i>	<i>1 937,1</i>	<i>2 242,2</i>	<i>3 535,1</i>	<i>2 326,9</i>	<i>18 246,1</i>
3. Бардыгы болуп ажырым	-3 334,9	-1 167,8	-214,6	2 648,7	19 274,2	17 205,7
<i>анын ичинде кредиттер жана депозиттер боюнча ажырым</i>	<i>-7 003,4</i>	<i>-696,3</i>	<i>-378,5</i>	<i>1 513,0</i>	<i>19 460,9</i>	<i>12 895,7</i>

2.2.3. Концентрациялануу тобокелдиги

Депозиттердин концентрациялануу өзгөчөлүгү. Ушул бөлүктүн 2.2.3.1-графикинде көрүнүп тургандай отчеттук жылдын экинчи жарым жылдыгында банк тутуму боюнча депозиттердин концентрациялануу деңгээли, ошондой эле депозиттик рынокто бир банктын максималдуу үлүшү төмөндөгөн. Катышуучулар арасында депозиттер рыногунун концентраци-

ялануусу⁵ жалпы кабыл алынган градация көз карашынан "орточо" (10 пайыз) бойдон калууда, бир банктын максималдуу үлүшү 20,3 пайыздан 15,4 пайызга чейин төмөндөгөн.

Ошондой эле улуттук жана чет өлкө валютасындагы депозиттердин, тиешелүүлүгүнө жараша 11,8 пайыздан 11,3 пайызга чейин жана 12,1 пайыздан 10,7 пайызга чейин (2.2.3.2-график) төмөндөгөн.

Банк тутумунда концентрациялануу деңгээлине башка - "Төрт ири банктардын үлүшү" көрсөткүчүнүн жардамы менен баа берүү депозиттердин концентрацияланышынын 2011-жылдын 31-декабрына карата 58,0 пайыз өзгөрүүсүз калгандыгын тастыктап турат (2011-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча - 58,1 пайыз), мында бул төрт ири банктын курамы 2011-жылдын экинчи жарым жылдыгында өзгөрүүсүз калган.

Кредиттердин концентрациялануу өзгөчөлүгү. Кароого алынып жаткан мезгил ичинде банк тутумунун кредит портфелинин өсүшү кредиттердин концентрациялануу деңгээлине таасирин тийгизген. Мында, айрым банктын кредит рыногундагы максималдуу үлүшү 19,8 пайыздан 21,3 пайызга чейин жогорулаган (2.2.3.3-график).

"Төрт ири банктардын үлүшү" көрсөткүчү боюнча төмөнкүлөрдү белгилей кетүүгө болот, кароого алынып жаткан мезгил ичинде кредиттердин концентрацияланышы 52,3 пайыздан 54,4 пайызга чейин жогорулаган, мында бул төрт ири банктардын курамы отчеттук мезгил ичинде өзгөргөн эмес.

2011-жылдын экинчи чейрегинде чет өлкө валютасындагы кредиттердин концентрациялануу көрсөткүчү 14,2 пайыз деңгээлине чейин жогорулаган, ал эми улуттук валютада 11,3 пайыздан 10,9 пайызга чейин төмөндөгөн жана кредиттердин концентрациялануу градациясы отчеттук жылда "орто" бойдон калган (2.2.3.4-график).

Экономиканын тармактары боюнча кредиттердин

2.2.3.1-график. Депозиттердин концентрациялануусунун өзгөрүшү

2.2.3.2-график. Депозиттердин валюталардын түрлөрү боюнча концентрациялануусу

2.2.3.3-график. Кредиттердин концентрациялануусунун өзгөрүшү

⁵ Концентрациялануу тобокелдигине "жогору", орто" же "төмөн" чекте сыяктуу баа берүү концентрациялануу деңгээлинин жалпы кабыл алынган градациясына негизделген. Алсак, концентрациялануу тобокелдиги, эгерде анын деңгээли 10 пайызга чейинкини түзсө "төмөн", 10 пайыздан 18 пайызга чейинкини түзсө "орто", ал эми 18 пайыздан жогору болсо, "жогорку" деңгээлде деп эсептелинет. Мисалы, 50 пайызга барабар болгон концентрациялануу индекси рынокто бирдей үлүштөгү 2 катышуучунун, ал эми 33 пайызда 3 катышуучунун катышуусуна эквиваленттүү.

2.2.3.4-график. Кредиттердин валюталардын түрлөрү боюнча концентрациялануусу

концентрациялануу тобокелдигине жүргүзүлгөн иликтөөлөрдүн натыйжасы боюнча концентрациялануу деңгээлинин "төмөнкүдөн" "жогоркуга" чейин, тармагына жараша өзгөрүп туруусу байкалган. Кредиттердин концентрациялануу деңгээли "өнөр жай" жана "башка" тармактарда көбөйгөн, бул кароого алынып жаткан мезгилде белгиленген тармактарды кредиттөөдө айрым банктардын жигердүүлүгүн тастыктап турат. Ал эми "байланыш" жана "социалдык кызматтар" тармактарында кредиттердин концентрациялануу деңгээли олуттуу төмөндөгөн, бул аталган тармактарды кредиттөөнүн төмөндөгөндүгүн көрсөтүп турат (2.2.3.5-таблица).

Банктардын чогуу алгандагы кредит портфелинин түзүмүндө 2011-жылдын экинчи жарым жылдыгында айыл-чарбасына жана соодага кредиттердин үлүшүнүн төмөндөгөндүгү байкалган, ал эми "жана башка" кредиттер жана "үй-чарбачылыгына" кредиттер боюнча өсүш белгиленген. Банктардын чогуу алгандагы кредит портфелинин түзүмүндө кредиттердин соодага, айыл-чарба керектөөлөрүнө жана ипотекага көбүрөөк үлүштө берилиши, бул тармактардын айрым банктар тарабынан кредиттелишинде жогорку тобокелдиктин орун алгандыгы тууралуу тастыктап турат (2.2.3.6-таблица).

Ошентип, Кыргыз Республикасынын банк тутумунда бүтүндөй алганда 2012-жылдын экинчи жарым жылдыгында улуттук валютада сыяктуу эле, чет өлкө валютасындагы депозиттердин концентрациялануусунун төмөндөгөндүгү белгиленген. Улуттук валютадагы кредиттер боюнча төмөндөө белгиленсе, чет өлкө валютасында концентрациялануунун деңгээли өсүшкө ык коюу тенденциясына ээ болгон. Бүтүндөй банк тутуму боюнча экономиканын тармактары боюнча кредиттердин концентрациялануу деңгээли "төмөндөн" "жогоркуга" чейин өзгөрүлүп турган.

2.2.3.5-таблица. Банктардын ишинин экономиканын тармактарын кредиттөө боюнча концентрациялануусу*

	31.12.08	30.06.09	31.12.09	30.06.10	31.12.10	30.06.11	31.12.11	Өткөн жылга карата четтөө (пайыздык пункттарда)
Өнөр жайы	18,6	15,7	15,8	15,5	18,7	15,8	18,6	2,8
Айыл чарбасы	50,3	50,0	48,6	43,9	42,0	38,8	39,2	0,4
Транспорт	24,3	23,3	20,5	20,7	19,7	20,2	18,6	-1,6
Байланыш	72,6	67,2	97,3	75,0	73,1	86,9	63,7	-23,2
Соода	11,5	10,9	11,9	11,0	7,1	9,2	9,5	0,3
Даярдоо жана кайра иштетүү	32,7	34,8	39,9	30,9	23,4	35,3	34,9	-0,4
Курулуш	13,5	12,0	12,0	10,5	10,6	12,3	13,4	1,1
Ипотека	17,9	17,8	19,1	20,6	21,6	24,1	25,2	1,1
Керектөө кредиттери	11,7	12,2	11,8	11,4	12,1	12,1	10,6	-1,5
Соц. кызмат көрсөтүүлөр	65,5	40,1	40,6	41,5	41,2	49,1	36,6	-12,5
Жана башкалар	15,5	16,6	18,0	18,2	18,0	22,1	27,9	5,8

* Концентрациялануу Херфиндалдын индексинин негизинде аныкталат, ал банктардын тармактарды кредиттөөнүн жалпы көлөмүндөгү салыштырма салмагынын квадраттык суммасы катары эсептелинет. Концентрациялануунун 100 пайызга барабар индекси рыноктун белгилүү бир сегментин толугу менен монополизациялоону, 50% - бирдей үлүштөгү эки катышуучуну, 33%- 3 катышуучуну жана башканы түшүндүрөт.

2.2.3.6-таблица. Банктардын кредит портфелинин экономиканын тармактары боюнча түзүмү

	31.12.08	30.06.09	31.12.09	30.06.10	31.12.10	30.06.11	31.12.11	Өткөн жылга карата четтөө (пайыздык пункттарда)
Өнөр жайы	5,7	6,1	5,5	5,3	5,6	5,7	5,3	-0,33
Айыл чарбасы	11,5	12,1	12,2	13,0	12,7	14,0	12,7	-1,25
Транспорт	1,0	1,0	1,0	1,1	1,3	1,2	1,1	-0,10
Байланыш	0,5	0,4	0,1	-	0,0	0,0	0,2	0,18
Соода	36,1	38,2	41,5	43,0	43,0	44,7	42,8	-1,85
Даярдоо жана кайра иштетүү	0,5	0,4	0,4	0,3	0,2	0,2	0,2	-0,01
Курулуш	9,5	8,5	7,7	7,5	7,7	6,1	5,6	-0,48
Ипотека	14,0	13,2	12,3	11,4	10,8	9,6	9,6	-0,09
Керектөө кредиттери	8,3	7,8	8,0	7,3	7,1	7,7	8,8	1,06
Соц. кызмат көрсөтүүлөр	0,4	0,2	0,1	0,2	0,3	0,5	0,7	0,13
Жана башкалар	12,4	12,2	11,2	10,9	11,3	10,2	12,9	2,73
Жыйынтыгында	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	x

2.3. Капиталдын шайкештик деңгээли

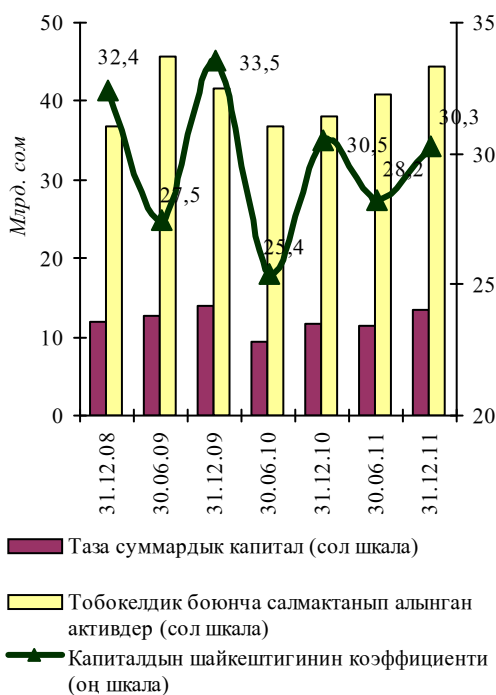
Банк ишине мүнөздүү болгон бардык тобокелдиктер түпкүлүгүндө келип, ошол иштин финансылык натыйжасынан көрүнүү менен (байкалып жаткандай эле түздөн-түз чыгымдар сыяктуу эле, тиешелүү камдарды түзүүгө кеткен чыгашалар аркылуу болочоктогу чыгымдардын ыктымалдуулугунун жогорку үлүштө экендиги) банктын өздүк каражаттарынын - банктын потенциалдуу терс өзгөрүүлөргө туруштук берүү мүмкүнчүлүгүн мүнөздөгөн капиталдын өлчөмүнө таасирин тийгизет.

Капиталдын шайкештик ченеминин 12,0 пайыз деңгээлде белгиленген минималдуу маанисинде, банк тутуму боюнча орточо алганда бул көрсөткүч 2011-жылдын экинчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча 30,3 пайызды түзгөн (2.3.1-график). 2011-жылдын экинчи жарым жылдыгында банк тутумунун капиталынын шайкештик деңгээлинин жогорулоосу, тобокелдик деңгээли боюнча салмактанып алынган, активдердин өсүшүнө салыштырганда, капиталдын өсүшүнүн артып кетишине байланыштуу жүргөн.

Мында капиталдын шайкештигинин айкын деңгээли (30,3 пайыз) тобокелдүү жана кирешелүү активдердин көлөмүн башка банктардын ишинде орун алган тобокелдиктердин жол берилген нормативдик деңгээлинен ашырбастан, дээрлик 2,5 эсеге кошумча көбөйтүүгө өбөлгө түзөт.

Жогоруда белгиленгендер, банк тутумунун 2012-жылдын биринчи жарым жылдыгындагы тышкы таасирлерге салыштырмалуу туруктуу экендигин жана финансылык ортомчулук деңгээлинин жана банк тутумунун иштөө натыйжалуулугун арттыруу үчүн белгилүү бир потенциалдын бар экендигин тастыктайт.

2.3.1-график. Банк тутумунун капиталынын шайкештик көрсөткүчтөрүнүн өзгөрүүсү

2.4. Финансылык натыйжалар

Банк ишинин кирешелүүлүгүнүн негизги көрсөткүчүнөн болуп, алынган пайданын активдердин орточо деңгээлине карата катышы катары аныкталган, активдердин кирешелүүлүк коэффициенти (ROA), ошондой эле алынган пайданын биринчи деңгээлдеги капиталдын өлчөмүнө карата катышы катары аныкталган, салынган капиталдан кирешелүүлүк деңгээли (ROE) саналат.

Кыргыз Республикасынын банк тутумунда отчеттук жылдын экинчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча ROA жылдык эсептөөдө 3,0 пайызды (2011-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча - 2,7 пайызды), ал эми ROE жылдык эсептөөдө 17,4 пайызды (2010-жылдын жыйынтыгы боюнча - 7,1 пайызды) түзгөн.

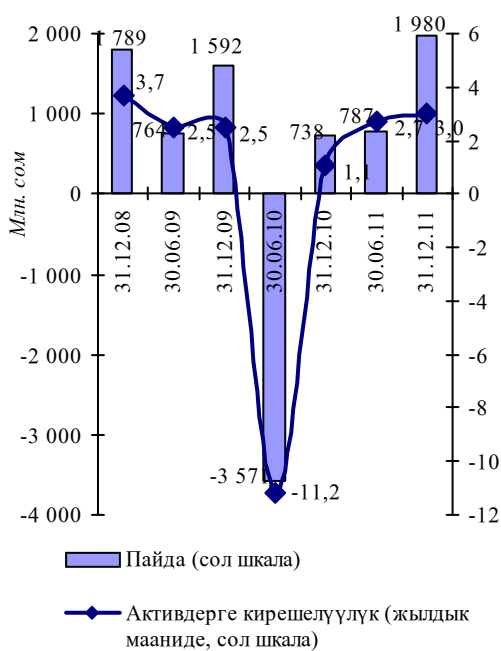
Банк тутумунун кирешелүүлүгүнүн активдердин орточо маанисине карата негизги көрсөткүчү боюнча, пайыздык кирешенин өсүшү байкалган (9,8 пайыздан 10,1 пайызга чейин), банктардын кредит портфелинин өсүшүнүн эсебинен жүргөн (2.4.1-таблица). Банктардын кредит портфелинин өсүшү кароого алынып жаткан мезгилде 9,2 пайызды же 2 614,8 млн. сомду (2011-жылдын 30-июнуна карата - 28 527 млн. сомду) түзгөн.

Коммерциялык банктардын пайыздык эмес кирешелерин жана чыгашаларын кароо учурунда пайыздык эмес кирешелердин (активдердин орточо деңгээлине

2.4.1-таблица. Банк тутумунун кирешелүүлүгүнүн негизги көрсөткүчтөрү
(бир мезгил (жарым жылдык) үчүн активдердин орточо маанисине карата пайыздарда)

	30.06.09	31.12.09	30.06.10	31.12.10	30.06.11	31.12.11
Бардыгы болуп пайыздык кирешелер	10,0	9,6	9,3	8,3	9,8	10,1
Бардыгы болуп пайыздык чыгашалар	3,6	3,3	2,8	2,3	2,8	2,9
Таза пайыздык киреше	6,4	6,3	6,5	6,0	7,0	7,2
РППУга чегерүүлөр (кредиттер боюнча)	0,9	0,6	2,3	1,1	0,2	0,2
РППУга чегерүүлөрдөн кийинки таза пайыздык киреше	5,5	5,7	4,1	4,9	6,8	7,0
Бардыгы болуп пайыздык эмес кирешелер	17,8	16,8	16,7	18,8	25,0	31,3
Бардыгы болуп пайыздык эмес чыгашалар	13,8	12,5	13,1	15,2	20,6	26,4
Бардыгы болуп башка операциялык жана администрациялык чыгашалар	6,4	6,8	7,2	6,5	7,8	7,9
РППУга чегерүүлөр (жана башка активдер боюнча)	0,3	0,3	11,5	0,4	0,3	0,2
Салык салынганга чейинки таза киреше (чыгаша)	2,8	2,8	-11,0	1,5	3,2	3,7
Пайдага салынган салык	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3	0,4
Таза пайда (чыгым)	2,5	2,5	-11,2	1,2	2,8	3,0
Активдердин бир мезгил ичиндеги орточо мааниси (млрд. сом)	61,6	64,1	63,8	60,9	55,6	58,6

2.4.2-график. Активдердин кирешелүүлүгүнүн өзгөрүүсү

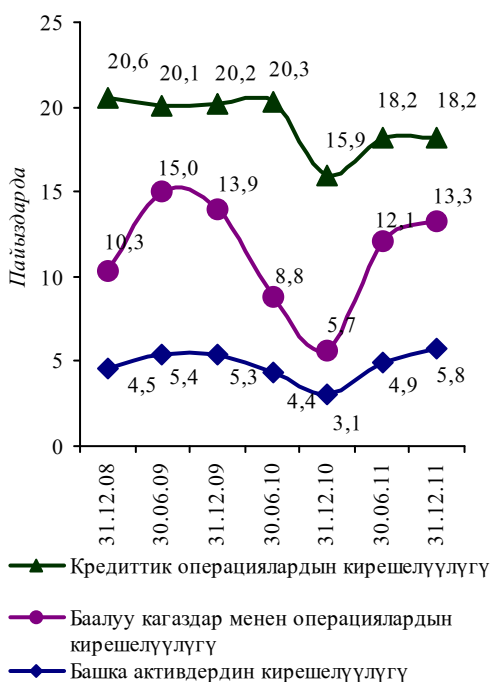
карата 25,0 пайыздан 31,1 пайызга чейин) жана пайыздык эмес чыгашалардын (20,6 пайыздан 26,4 пайызга чейин) өсүшү белгиленген. Мында, банктардын операциялык жана административдик чыгашаларынын деңгээли 0,1 пайыздык пунктка көбөйгөн.

Пайыздык эмес кирешелердин көбөйүүсү чет өлкө валютасы менен операциялардан түшкөн кирешелердин олуттуу жогорулоосуна байланыштуу болгон. Алсак, чет өлкө валютасы менен операциялардан "таза" кирешелер 2011-жылдын 30-июнуна карата 576,9 млн. сомго же 129,7 пайызга көбөйүү менен ушул эле жылдын 31-декабрына карата 1 021,8 млн. сомду түзгөн.

Иликтөөгө алынып жаткан мезгил ичинде пайдага салык боюнча чегерүүлөрдүн деңгээли активдердин орточо маанисинен 0,3 пайыздан 0,4 пайызга чейин өскөн, мында 2011-жылдын экинчи жарым жылдыгындагы таза пайда активдердин орточо маанисине карата 3,0 пайызды түзгөн.

Абсолюттук мааниде банк тутумунун таза пайдасы кароого алынып жаткан мезгилдин жыйынтыгы боюнча 1,98 млрд. сомду (2011-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча 0,79 млрд. сомду) түзсө, ал эми 2010-жылдын жыйынтыгы боюнча таза пайда 0,74 млрд. сом чегинде катталган (2.4.2-график).

2.4.3-график. Операциялардын айрым түрлөрүнүн кирешелүүлүк көрсөткүчү

Кредиттер боюнча пайыздык кирешенин берилген кредиттер боюнча карыздын калдыктарынын орточо маанисине карата аныкталган, кредит портфелинин кирешелүүлүгү ошол эле 18,2 пайыз деңгээлинде (2.4.3-график) калса, ал эми башка - "баалуу кагаздар" жана "башка активдер" категориялары боюнча кирешелүүлүк 1,2 жана 0,9 пайыздык пунктка көбөйгөн.

2011-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча активдердин кызматкерлердин санына карата катышы 7,2 млн. сомду (2011-жылдын 30-июнуна карата - 7,0 млн. сом) түзгөн.

Ошентип, кароого алынып жаткан мезгил ичинде банк тутуму проблемалуу банктардын чыгымдарына карабастан, негизинен пайдалуу иштөөгө жетишкен. Мында, банк тутумунун капиталынын шайкештик ченеминин орточо маанисинин деңгээли банктардын жигердүү операцияларды кошумча кеңейтүү мүмкүнчүлүгүн чагылдырган. Кирешелүү активдердин үлүшүн андан-ары арттыруу, активдерди пайдалануунун натыйжалуулугун жогорулатуунун факторунан болгон.

2.5. Финансылык ортомчулук көрсөткүчтөрү

Финансылык ресурстарды төлөөгө жөндөмдүү карызгерлер менен экономика тармактарынын ортосунда андан-ары кайра бөлүштүрүү үчүн аларды тарткан финансылык ортомчу катары банк секторунун ролу банктардын өнүгүү деңгээлине жана иш натыйжалуулугуна түздөн-түз байланыштуу. Депозиттер көлөмүнүн¹ ИДӨнүн өлчөмүнө² карата катышы 2011-жылдын экинчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча 13,5 пайызды (ал эми биринчи жарым жылдыктын жыйынтыгы боюнча - 15,2 пайыз) түзгөн (2.5.1-график). Бул көрсөткүчтүн төмөндөшү номиналдык ИДӨнүн банк тутумундагы депозиттердин өсүш арымына салыштырганда (13,9 пайыз), номиналдык ИДӨнүн озгон арымда өсүшү менен шартталган (жыл башынан бери 18,2 пайызга).

Кардарларга берилген кредиттердин жалпы көлөмүнүн ИДӨ көлөмүнө карата катышы 11,4 пайызды түзүп, биринчи жарым жылдыктын жыйынтыгына салыштырганда 0,9 пайыздык пунктка төмөндөгөн (2.5.2-график).

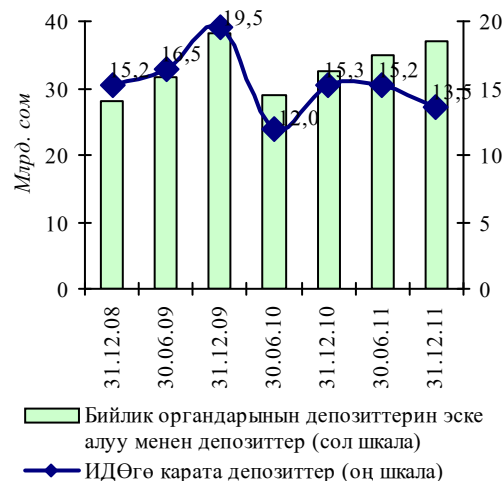
2011-жылдын 31-декабрына карата кредиттердин көлөмү 31,1 млрд. сомду түзүп, экинчи жарым жылдыктын башталышынан бери 9,2 пайызга көбөйгөн.

Кредиттер боюнча карыздардын депозиттердин көлөмүнө карата катышы 3,0 пайыздык пунктка жогорулаган, ушунун өзү кредиттердин депозиттердин өсүш арымына салыштырганда озгон арымда өсүшүнө байланыштуу келип чыккан (2.5.3-график).

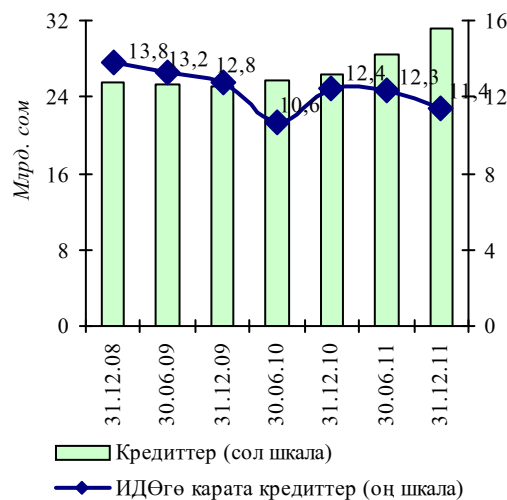
Улуттук валютада жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен 2,25 пайызды түзгөн (2011-жылдын 30-июнундагыга салыштырганда төмөндөө 0,83 пайыздык пунктка төмөндөө жүргөн).

Чет өлкө валютасында жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча орточо алынган пайыздык чен экинчи жарым жылдыктын баш жагынан бери 0,07 пайыздык пунктка төмөндөп, отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча 0,77 пайызды түзгөн.

2.5.1-график. Депозиттердин көлөмүнүн динамикасы жана депозиттердин ИДӨгө карата катышы

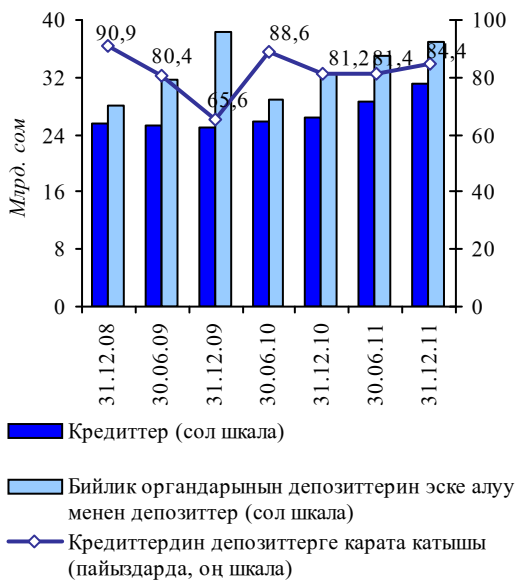
2.5.2-график. Кредиттердин көлөмүнүн динамикасы жана кредиттердин ИДӨгө карата катышы

¹ Бул бөлүктө депозиттер дегенден улам, ишканалар менен калайык-калктын депозиттерин, ошондой эле Кыргыз Республикасынын бийлик органдарынын депозиттерин жана кредиттерин түшүнүү зарыл.

² Эсептөөдө акыркы 12 ай ичиндеги номиналдык ИДӨ боюнча маалыматтар пайдаланылган.

2.5.3-график. Кредиттердин депозиттерге карата катышынын динамикасы

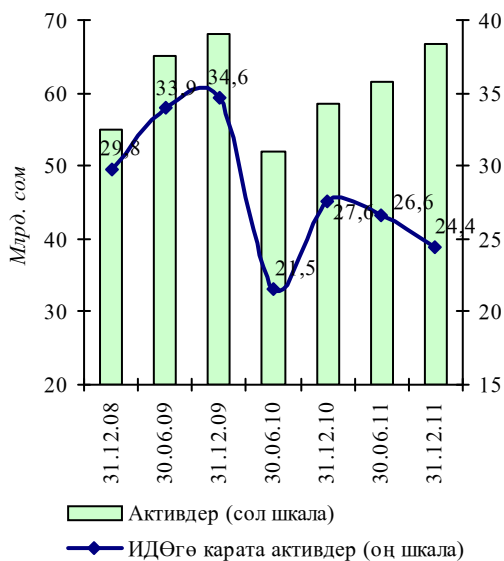
Пайыздык чендердин жогорку спрэдинин сакталып турушу, кредиттик тобокелдиктин жогорку деңгээлинин таасири жана кредиттик каражаттарга талаптын анчалык канааттандырылбашы менен шартталган.

Финансылык ортомчулук деңгээли көз карашынан алганда, суммардык активдердин ИДӨгө карата катыш көрсөткүчү төмөндөгөн (2.5.4-график). Алсак, экинчи жарым жылдыктын жыйынтыгы боюнча 24,4 пайызды түзгөн болсо, 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгы боюнча 26,6 пайыз чегинде катталган.

Финансылык ортомчулук көрсөткүчүнүн калыптанган деңгээли салыштырмалуу төмөн мааниге ээ, ушундан улам банк тутумунун активдүү операцияларды андан-ары кеңейтүү үчүн мүмкүнчүлүктөргө ээ.

Коммерциялык банктардын белгилүү бир деңгээлде ишенимдүүлүккө ээ болушу, банк тутуму кыска мөөнөттүк мезгил ичинде кандайдыр бир таасирлерге туруштук бере ала тургандыгын айтып турат.

2.5.4-график. Активдердин көлөмүнүн динамикасы жана активдердин ИДӨгө карата катышы

III. БАНКТЫК ЭМЕС ФИНАНСЫ-КРЕДИТ МЕКЕМЕЛЕРИ

3.1. Банктык эмес финансы-кредит мекемелер системасынын абалы

Банктык эмес финансы-кредит мекемелер (БФКМ) системасы, иши Улуттук банк тарабынан жөнгө салынуучу төмөнкү мекемелерди өзүнө камтыйт (3.1.1-таблица):

- Кредиттик союздарды колдоо жана өнүктүрүү боюнча финансы компаниясы ("Финкомпания" ЖЧКсы);
- кредиттик союздарды (КС);
- өзүндө микрофинансылык компанияларды (МФК, микрокредиттик компаниялары (МКК) жана микрокредиттик агенттиктерди (МКА) камтып турган микрофинансылык уюмдарды (МФУ);
- алмашуу бюролорун.

3.1.1-таблица. Банктык эмес финансы-кредиттик мекемелердин санынын динамикасы

Аталышы	2008	2009	2010	30.06.2011	2011
"БРАФ" ЖЧКсы	-	1	1	1	-
Өнүктүрүү фонду ЖАК	-	1	-	-	-
Финкомпания	1	1	1	1	1
МФУ	291	359	397	424	454
Кредиттик союздар	248	238	217	207	197
Ломбарддар*	196	231	-	-	-
Алмашуу бюролору	353	372	290	274	279
Жыйынтыгында	1089	1203	906	907	931

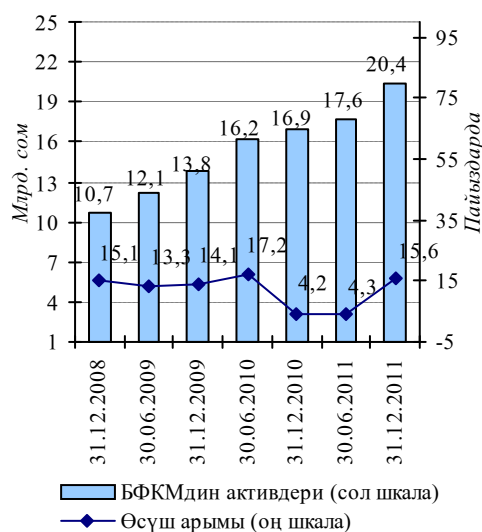
* Маалыматтар 2009-жылдын 1-сентябрына карата абал боюнча. Лицензиялоо 2009-жылдын 8-сентябрынан тартып жокко чыгарылган.

Микрофинансылык уюмдардын санынын көбөйүүсүнүн эсебинен БФКМдердин жалпы санынын өскөндүгү байкалган.

2011-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча кароого сунушталган регулятивдик отчетторго ылайык, БФКМдердин чогуу алгандагы активдери 20,4 млрд. сомду¹ түзүп (утурлама активдерди жана МФУлардын валюталык тобокелдиктерин хеджирлөө инструменттери боюнча милдеттенмелерди эске албаганда), биринчи жарым жылдыкка салыштырганда (2011-жылдын 30-

¹ Мында жана мындан ары, эки ирет эсепке алынбашы үчүн, БФКМдердин активдери жана кредит портфели, кредиттик союздарда жайгаштырылган Финкомпаниясы эске алуусуз келтирилген.

3.1.1-график. БФКМдин чогуу алгандагы активдеринин динамикасы

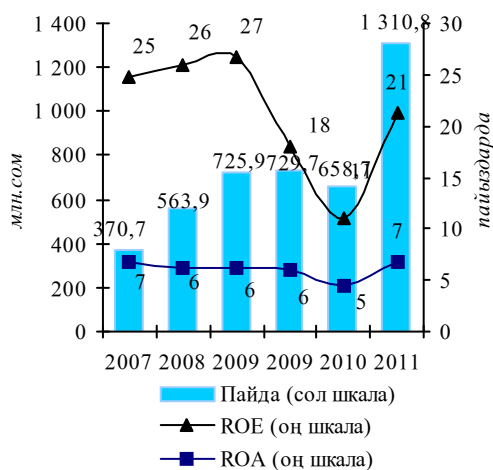
июнуна карата утурлама активдерди жана МФУлардын валюталык тобокелдиктерин хеджирлөө инструменттери боюнча милдеттенмелерди эске алганда - 17,6 млрд. сом) 15 пайызга же 2,7 млрд. сомго көбөйгөн (3.1.1-график). Ал эми БФКМдердин активдеринин өсүшү 2011-жыл ичинде 3,5 млрд. сомду же 20 пайызды түзгөн (2010-жылдын 31-декабрына карата, утурлама активдерди жана МФУлардын валюталык тобокелдиктерин хеджирлөө инструменттери боюнча милдеттенмелерди эске албаганда - 16,9 млрд. сом.

2011-жылдын экинчи жарым жылдыгы ичинде БФКМдердин өздүк капиталынын азаюусу 17,0 пайызды түзүп, алардын чогуу алгандагы милдеттенмелери 18 пайызга көбөйгөн. 2010-жылдын жыйынтыгына салыштырганда БФКМдердин өздүк капиталынын азаюусу "Банктарды рефинансылоонун адистештирилген фонду" ЖЧКсынын жоюлушуна байланыштуу 4 пайызды түзүп, алардын чогуу алгандагы милдеттенмелери 17 пайызга көбөйгөн.

2011-жылдын жыйынтыгы боюнча БФКМдердин чогуу алгандагы пайдасы 1 310,8 млн. сомду түзгөн. Ал эми кирешелүүлүк деңгээли 2010-жылдагыга (625,1 млн. сомго) салыштырганда дээрлик эки эселик өсүшкө ээ болгон.

БФКМдердин кредит портфелинин көбөйүүсү, ошондой эле кредиттер боюнча жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга атайы камдардын азаюусу өсүшкө түрткү берген негизги себептерден болгон.

3.1.2-график. БФКМдер боюнча ROA жана ROE көрсөткүчтөрүнүн динамикасы

3.2. Кредит портфелинин түзүмү жана динамикасы

БФКМдердин негизги иш багытынан болуп, кредиттөө саналат. Акыркы жылдар аралыгында БФКМдердин кредит портфели (3.2.1-график) өсүш тенденциясына ээ болгон.

Экинчи жарым жылдык ичинде алардын чогуу алгандагы кредит портфели 1,7 млрд. сомго же 13,0 пайызга көбөйүп, 15,7 млрд. сомду түзгөн. Мында, 2010-жыл жыйынтыгына салыштырганда чогуу алгандагы портфелдин абсолюттук мааниде көбөйүүсү (2010-жылдын 31-декабрына карата кредиттик портфель 11,1 млрд. сомду түзгөн) 4,6 млрд. сом же 42 пайыз чегинде катталган.

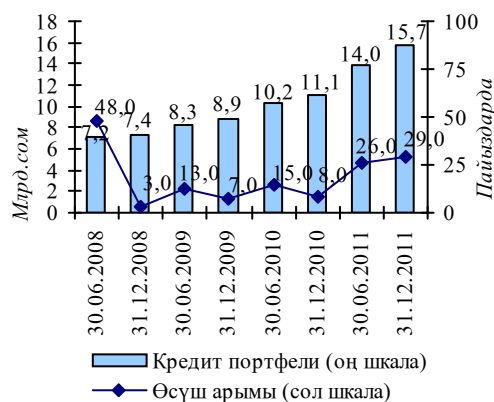
Кароого алынган мезгил ичинде БФКМдердин кредит портфелинин чогуу алгандагы активдердеги үлүшү 79 пайыздан 2011-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча 77 пайызга чейин төмөндөгөн, жыл башынан бери портфелдин үлүшү 11 пайыздык пунктка көбөйгөн (2010-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча кредит портфелинин чогуу алгандагы активдердеги үлүшү 66 пайыз). Мында 2010-жылдагыга салыштырганда карыз алуучулардын саны 89 475 адамга же 23 пайызга, 480 685 адамга чейин өскөндүгү байкалган. Жылдын биринчи жарым жылдыгындагыга салыштырганда карызгерлердин санынын өсүшү 10 пайызды же 43 435 адамды түзгөн. Карызгерлердин санынын туруктуу өсүп жатышы микрофинансылык уюмдардын кызматтарына карата талапты далилдейт.

БФКМдердин чогуу алгандагы кредит портфелинин түзүмүндө (3.2.2-график) 92 пайыз микрофинансылык уюмдардын кредиттерине, ал эми 8 пайызы кредиттик союздардын кредиттерине туура келет.

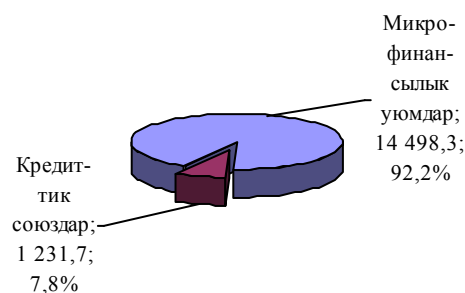
Кредит портфелинен тармактар жана региондор боюнча өзгөрүү динамикасы БФКМдерге артыкчылык берүүнүн туруктуулугун чагылдырган.

Алсак, областтар боюнча (3.2.3-график) кредит портфелинин негизги үлүшү Ош, Жалал-Абад областтарына жана Бишкек шаарына туура келет. Негизинен, жигердүүлүк өлкөнүн түштүгүндө жана борбор калаада калктын кыйла жыш жайгашуусуна жана айыл-чарба, соода тармактарында экономикалык жигердүүлүктүн күчөшүнөн улам, кыйла жогору болгондугу катталган.

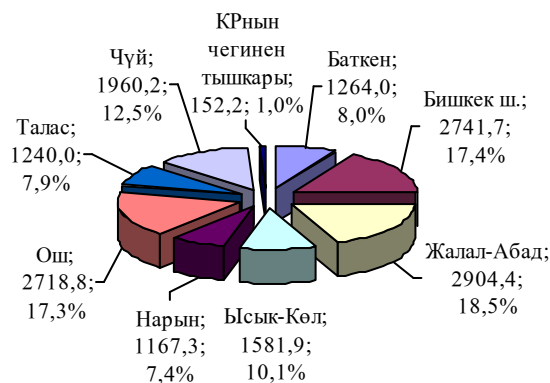
3.2.1-график. БФКМдин кредит портфелинин динамикасы

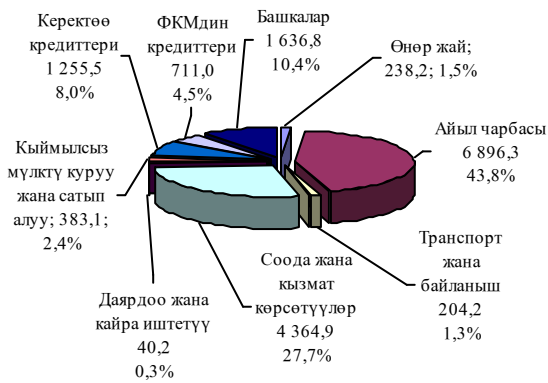
3.2.2-график. БФКМдин түрлөрү боюнча чогуу алгандагы кредит портфели

3.2.3-график. БФКМдин областтар боюнча чогуу алгандагы кредит портфели (млн. сом)

3.2.4-график. БФКМдин экономика секторлору боюнча чогуу алгандагы кредит портфели

2011-жылы БФКМдердин кредиттеринин эң чоң көлөмү айыл-чарбасына - 44 пайызы, ошондой эле 28 пайызы соодага жана кызмат көрсөтүүгө багытталган (3.2.4-график). Айыл-чарбасына кредиттердин жогорку үлүшү багытталгандыгы МФУлардын региондор боюнча кеңири жайгашуусу жана айылдык финансылык институт катары кредиттик союздардын иш өзгөчөлүгү менен аныкталган. Соодага кредиттердин концентрацияланышы БФКМдердин иш өзгөчөлүгүнөн улам келип чыккан, анткени чакан өлчөмдөгү кредиттер, эрежедегидей эле, кыска мөөнөткө берилип, жогорку ченге ээ болот, ушунун өзү каражаттар көбүрөөк айланган секторго ыктоого мажбурлайт.

3.3. Негизги тобокелдиктер

БФКМдердин кредит портфели негизинен айыл чарбасы чөйрөлөрүндө, ошондой эле айыл-чарбасына байланыштуу жана айыл жергесинде жайгашкан бизнесте, ошондой эле соода чөйрөсүндө топтоштурулган. Бул чөйрөнү кредиттөө аба-ырайына жана климаттык шарттарга жана айыл калкынын кирешесинин аздыгына байланыштуу олуттуу тобокелдиктер менен коштолгон.

Айыл чарбасына кредиттердин үлүшүнүн бир аз төмөндөөсү байкалган, ал жыл башынан бери 45,6 пайыздан 43,8 пайызга чейин азайган.

Тобокелдиктин башка фактору - бул концентрациялануу. Кредит портфелинде негизги үлүштү чет өлкө донорлорунун каражаттарынын эсебинен түзүлүп, иш жүргүзүп жаткан 7 ири МФУ түзөт. Мына ушул МФУлардын кредит портфелинин үлүшү, БФКМдердин чогуу алгандагы кредит портфелинде 84,5 пайызды түзөт. БФКМдердин өсүшкө ык коюу тенденциясы тышкы инвестициялардын көлөмүнүн көбөйүп жатышы менен шартталган.

Банктык эмес кредит мекемелеринин кредиттери боюнча пайыздык чендер, калайык-калктын кредиттердин бул түрүнө карата жогорку суроо-талабынын сакталып калышына байланыштуу, ошондой эле БФКМдердин кредиттерди берүү жана аларды тейлөөдөн улам орун алган олуттуу тобокелдиктердин жана чыгымдардын ордун жабууга умтулуусуна байланыштуу, кыйла жогорку деңгээлде калууда.

IV. ТӨЛӨМ СИСТЕМАСЫ

4.1. Төлөм системасынын түзүмү

Төлөм системасы дегенден улам, төлөм инструменттеринин технологияларынын, жол-жоболорунун, эрежелеринин өз ара байланышын жана акча жүгүртүлүшүн камсыз кылган акча каражаттарын которуу системаларын түшүнүүгө болот. Өткөрүлгөн төлөмдөрдүн түрлөрүнө жараша система, ири төлөмдөр системасы жана чекене төлөмдөр системасы болуп бөлүнөт.

Кыргыз Республикасынын төлөм системасы (улуттук төлөм системасы) дегенден улам, Кыргыз Республикасынын аймагында өлкөнүн мыйзамдарына ылайык акча каражаттарын которууну жүзөгө ашыруу боюнча иш алып барышкан, чогуу алгандагы төлөм системаларын түшүнүүгө болот, Кыргыз Республикасынын резиденттери же резидент эместери анын операторунан боло алышат.

2011-жылдын экинчи жарым жылдыгынын акырына карата абал боюнча Кыргыз Республикасында төмөнкүдөй төлөм системалары иштеп турган:

1. Улуттук банктын ири төлөмдөр системасы айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасы (ГСРРВ).
2. Клирингдик төлөмдөр системасы - Майда чекене жана утурумдук төлөмдөрдүн пакеттик клиринг системасы (ПКС).
3. Төлөм карттары менен эсептешүүлөр системасы.
4. Акча которуулар системасы

4.2. Банктык продукттар, тарифтер жана кызмат көрсөтүүлөр

Коммерциялык банктардын тариф саясаты кардарлардын санын көбөйтүү жана атаандаштыкты өнүктүрүү максатында, калайык-калкка банк жана төлөм кызмат көрсөтүүлөрүнүн кенири тизмегин сунуштоого, кызмат көрсөтүүлөрдөн пайдалануу мүмкүнчүлүгүн жеңилдетүүгө багытталган.

Банктар бир эле кызмат көрсөтүү үчүн төмөнкүдөй ар кандай ыкмаларды пайдаланышат:

- бир операцияны жүргүзүү үчүн катталган тарифтер;
- операция суммасына же эсептеги калдыктарга жараша белгиленген тарифтер;
- жүргүзүлгөн операциялардын санына жана суммасына жараша бир мезгил ичиндеги төлөөлөр;
- түзүлгөн келишим шарттарына ылайык башка ыкмалар.

Эң эле кенири тараган, калайык-калк өтө көп пайдаланган кызмат көрсөтүүлөрдөн болуп төмөнкүлөр саналат:

эсептик-кассалык тейлөөлөр, документтардык операциялар, нак эмес которуулар, баалуу кагаздар менен операциялар, кредиттерди берүү боюнча операциялар, төлөм карттарын тейлөө боюнча операциялар.

Кардарлардын тапшыруусу боюнча коммерциялык банктар төмөнкү операцияларды жүзөгө ашырышат:

- инкассалык, аккредитивдик жана которуу операциялары;
- карыздык милдеттенмелер боюнча банктык акцепти жана авалды берүүлөр;
- депозиттер жана кредиттер менен операциялар;

4.2.1-таблица. Акча которуулар системасын тейлеген банктардын тизмеси

Коммерциялык банктардын аталышы	Акча которуулар системасы
РК Аманбанк ААКсы	UNistream, Contact, Анелик, Лидер, Migom, Xpress Money, InterExpress, Аллюр, Золотая корона, Близко, Private Money.
"Айыл Банк" ААКсы	Contact, UNIstream, Migom, Лидер, Western Union, Money Gram, InterExpress, Анелик, Золотая корона, Faster.
"АкылИнвестбанк" ААКсы	UNistream, Migom, Contact, Лидер.
"Азия Банк" ЖАК	Western Union, Money Gram, Contact, Анелик, Лидер, Migom, UNistream, InterExpress, Близко, Золотая корона, Faster.
"Банк-Бакай" ААКсы	Western Union, Money Gram, Contact, Migom, UNistream, Золотая корона, Быстрая Почта.
"Демир Кыргыз Интернэшнл Банк" ЖАК	Western Union, Анелик, UNistream.
"Дос-Кредобанк" ААКсы	Western Union, Contact, Анелик, Лидер, Migom, UNistream, InterExpress, Coinstar, Близко, Аллюр, Быстрая Почта, Золотая корона
ИБ "Ысык-Көл" ААКсы	Western Union, Money Gram, Contact, Анелик, Лидер, Migom, Быстрая почта, UNistream, Близко, Аллюр, Private Money, Золотая корона.
"БТА Банк" ЖАК	Western Union, Money Gram, Contact, Анелик, Лидер, Migom, Быстрая почта, UNistream, Inter Express, Близко, Золотая корона, Caspian, Faster.
"Халык Банк Кыргызстан" ААКсы	Western Union, Contact, Лидер, Migom, UNistream, Золотая Корона.
"КИКБ" ЖАК	Western Union, Contact, Лидер, UNistream, Migom, Близко, Анелик, Золотая корона.
"Казкоммерцбанк Кыргызстан" ААКсы	Western Union, Быстрая Почта.
"Кыргызкредит Банк" ААКсы	Western Union, Money Gram, Contact, Анелик, Лидер, Migom, Быстрая почта, UNistream, Близко, Золотая корона, Аллюр.
"КБ Кыргызстан" ААКсы	Western Union, Money Gram, Золотая корона, Contact, Лидер, Migom, Быстрая почта, Анелик, UNistream, Inter Express, Faster.
"РСК Банк" ААКсы	Western Union, Money Gram, Лидер, Migom, UNistream, Быстрая Почта, Страна экспресс, Анелик, Золотая Корона.
АКБ "Толубай" ЖАК	Western Union, Золотая корона, Contact, Анелик, Migom, UNistream, Близко
"Экоисламбанк" ААКсы	Western Union, Contact, Анелик, Лидер, Migom, UNistream, Inter Express, Аллюр, Быстрая почта, Золотая корона, Coinstar.
"UniCreditBank" ААКсы	Western Union, Близко, Лидер, Migom, Быстрая почта, Золотая корона, UNistream.
Пакистан Улуттук банкынын Бишкектеги филиалы	Western Union.
"ФинансКредитБанк КАБ" ААКсы	Money Gram, Contact, Анелик, Лидер, Express Money, Migom, Privat Money, UNistream, Inter Express, Faster, Coinstar, Близко, Аллюр, Быстрая Почта, Салам, Золотая Корона, БТФ-Союз.
"Манас Банк" ЖАК	Western Union, UNistream, Contact, Лидер, Золотая корона, Migom, Золотая Корона.

- баалуу кагаздарды, валюталарды жана баалуу металлдарды сатып алуу-сатуу;
- акцияларды жана облигацияларды жайгаштырууда ортомчулук;
- инкассация боюнча кызмат көрсөтүүлөр;
- бухгалтердик тейлөөлөр, консультацияларды берүүлөр жана кредиттик карттарды тейлөө боюнча кызмат көрсөтүүлөр.

Отчеттук мезгил ичинде аккредитивди берүү (ачуу) боюнча кызмат көрсөтүүлөрдүн наркы аккредитивдин суммасына жараша, орточо 0,1 пайыздан 2,5 пайызга чейинкини түзгөн.

Отчеттук жылдын экинчи жарым жылдыгында 22 банк банктык гарантияларды берүү боюнча кызмат көрсөтүүлөрдү сунушташкан. Бул кызмат көрсөтүүлөрдүн наркы күрөөнүн суммасына жана түрүнө жараша болгон, ал эми банктык гарантияны берүү үчүн комиссиялар кароого алынып жаткан мезгил ичинде 0,1 пайыздан 8 пайызга чейинкини түзгөн.

Коммерциялык банктар акча которуулардын эл аралык системасынын 21 түрү боюнча кызмат көрсөтүүлөрдү сунушташкан (4.2.1-табл.).

Интернет-банкинг системасына кошулуунун наркы, аны пайдаланууну уюштуруу ыкмасына жараша болгон. Отчеттук мезгил ичинде Интернет-банкинг кызмат көрсөтүүлөрүн төмөнкү банктар сунушташкан: РК "Аманбанк" ААКсы, "Демир Кыргыз Интернэшнл Банк" ЖАК, "АКБ Толубай" ЖАК, "ФинансКредитБанк КАБ" ААКсы, "Казкоммерцбанк Кыргызстан" ААКсы, "ЮниКредит Банк" ААКсы, "Банк Бакай" ААКсы, "ДосКредобанк" ААКсы, Инвестбанк "Исык-Көл" ААКсы, "БТА Банк", "КыргызКредитБанк" ААКсы, "Коммерческий банк Кыргызстан" ААКсы, "Манас Банк" ЖАК.

4.3. Накталай жана нак эмес жүгүртүүлөр

4.3.1. Накталай жүгүртүүлөр

2011-жылдын 31-декабрына карата жүгүртүүдөгү акчалардын жалпы суммасы ушул эле жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 6 576,6 млн. сомго же 15,2 пайызга көбөйүү менен 49 866,9 млн. сомду түзгөн.

Коммерциялык банктардын кассаларында 2 541,6 млн. сом болгон, бул жүгүртүүдөгү акчалардын жалпы суммасынын 5,1 пайызын түзгөн.

Жүгүртүүдөгү акчалардын динамикасы 4.3.1.1-графикте келтирилген.

Жүгүртүүдөгү акчалардын өсүшүнүн көбөйүүсү социалдык пакеттер боюнча мамлекеттик төлөөлөрдүн жогорулоосуна жана экономиканын нак акчаларды туруктуу керектөөсүнө байланыштуу болгон.

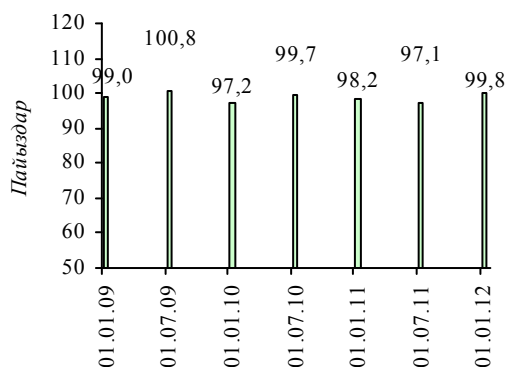
Отчеттук жылдын экинчи жарым жылдыгында нак акчалардын коммерциялык банктардын кассаларына кайтып түшүүсү 99,8 пайызды түзгөн, бул 2010-жылдын экинчи жарым жылдыгындагыга караганда 1,6 пайыздык пунктка көп. Нак акчалардын кайтарымдуулугунун көбөйүүсү коммерциялык банктардын кассаларына нак акчалардын түшүүсүнүн көбөйүүсүнө байланыштуу болгон. Нак акчалардын кайтарымдуулугунун көрсөткүчү 4.3.1.2-графикте чагылдырылган.

Отчеттук жылдын экинчи чейреги ичинде нак акчалардын кайтарымдуулугунун кыйла жогорку көрсөткүчү Бишкек шаары боюнча 110,8 пайыз, Чүй областы боюнча - 105,1 пайыз чегинде катталган. Ал эми Ош шаары боюнча ал 104,4 пайызды түзгөн. Кыйла төмөнкү көрсөткүч Ош областы боюнча - 61,2 пайыз (4.3.1.3-график). Бишкек шаарында жана Чүй областында нак акчалардын кайтарымдуулугунун жогорку көрсөткүчкө ээ болуусу, банк жана финансы мекемелеринин, соода жана өнөр жай ишканаларынын мына ушул жерлерде топтолушуна байланыштуу келип чыккан. Ал эми Ош областында нак акчалардын кайтарымдуулугу төмөн пайызда катталгандыгына карабастан, Ош шаарында нак акчалардын кайтарымдуулугунун жогорку көрсөткүчкө ээ болуусу кыйла каныккан керектөө рыногуна байланыштуу болгон. 2010-жылдын экинчи жарым жылдыгына салыштырганда нак акчалардын областтар боюнча кайтарымдуулугу бүтүндөй республика боюнча анчалык өзгөргөн эмес.

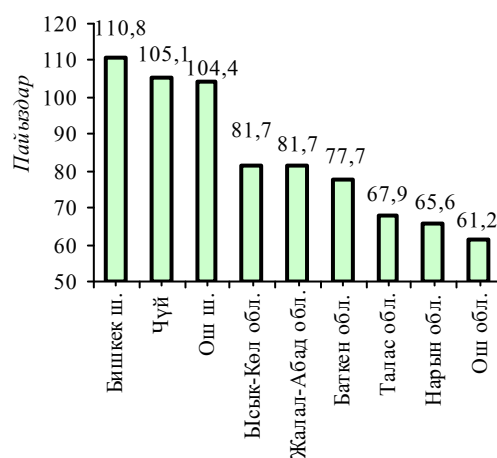
4.3.1.1-график. Жүгүртүүдөгү акчалардын динамикасы

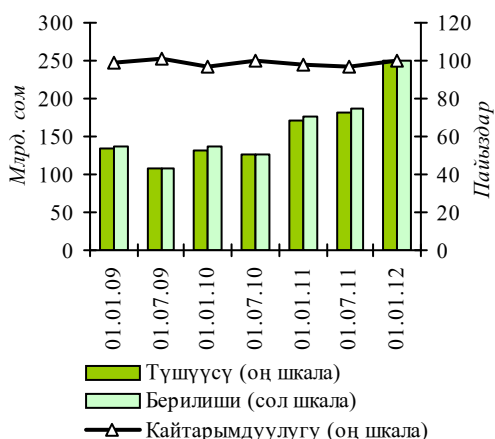
4.3.1.2-график. Нак акчалардын коммерциялык банктардын кассаларына келип түшүүсү, алардын берилиши жана кайтарымдуулугу

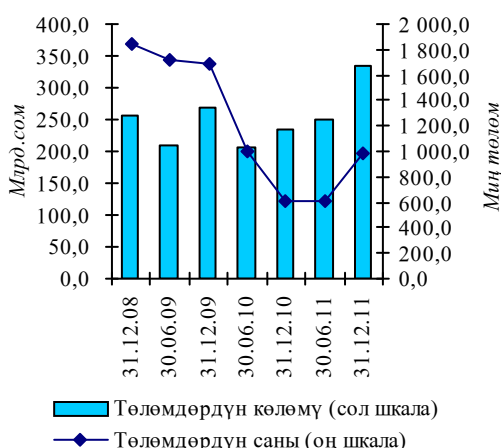
4.3.1.3-график. Нак акчалардын областтар боюнча кайтарымдуулук көрсөткүчү

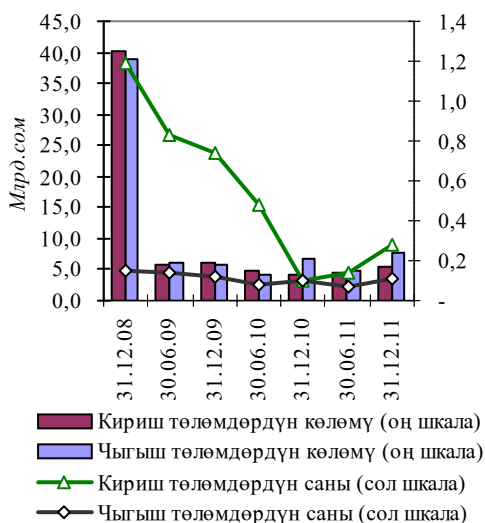
4.3.1.4-график. Коммерциялык банктардын кассаларына нак акчалардын түшүүсү, берилиши жана кайтарымдуулугу

4.3.2.1-график. Банктар аралык төлөмдөрдүн көлөмүнүн жана санынын динамикасы

4.3.2.2-график. БКга кириш жана чыгыш төлөмдөрүнүн көлөмүнүн жана санынын динамикасы

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде коммерциялык банктардын кассаларына 248 970,3 млн. сом түшкөн, бул 2010-жылдын экинчи жарым жылдыгына караганда 76 688,8 млн. сомго көп.

Экинчи жарым жылдыкта коммерциялык банктардын кассаларынан 249 534,7 млн. сом берилген, бул өткөн жылдын экинчи жарым жылдыгындагыга караганда 74 019,0 млн. сомго көп.

Нак акчалардын коммерциялык банктардын кассаларына түшүүлөрү, андан берилиши жана кайтарымдуулугу көрсөткүчүнүн өзгөрүүлөрү 4.3.1.4-графикте келтирилген.

Ошентип, жүгүртүүдөгү акчалардын өсүшү, чарба жүргүзүүчү субъекттер тарабынан нак акчаларга суроо-талаптын туруктуу өсүшүнө жана нак акчалар менен тейленүүчү товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунун кеңейүүсүнө шартталган.

4.3.2. Нак эмес жүгүртүүлөр

2011-жылдын экинчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын төлөм системасы аркылуу 334,4 млрд. сом жалпы суммасындагы 992 112 төлөм өткөрүлгөн. 2010-жылдын экинчи жарым жылдыгындагы көрсөткүчтөргө салыштырганда төлөмдөрдүн көлөмү 42,6 пайызга жана төлөмдөрдүн саны 63,0 пайызга көбөйгөн (4.3.2.1-график).

Борбордук Казыналыктын кириш төлөмдөрүнүн көлөмү 2011-жылдын экинчи жарым жылдыгында биринчи жарым жылдыкка салыштырганда 25,6 пайызга жана 2010-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 22,7 пайызга көбөйгөн. Борбордук Казыналыктын чыгыш төлөмдөрүнүн көлөмү 2011-жылдын экинчи жарым жылдыгында биринчи жарым жылдыкка салыштырганда 66,0 пайызга жана 2010-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 16,4 пайызга көбөйгөн. (4.3.2.2-график)

2011-жылдын экинчи жарым жылдыгы ичинде Улуттук банктын гросстук төлөмдөр системасы аркылуу 298,1 млрд. сом суммасында 76 901 төлөм өткөрүлгөн. Өткөн жылдагы ушундай эле көрсөткүчкө салыштырганда төлөмдөрдүн көлөмү 47,1 пайызга жана төлөмдөрдүн саны, тиешелүүлүгүнө жараша 25,4 пайызга көбөйгөн (4.3.2.3-график). Ал эми клиринг системасы боюнча өткөрүлгөн төлөмдөрдүн көлөмү 2010-жыл-

дын экинчи жарым жылдыгындагы көрсөткүчкө салыштырганда 13,8 пайызга көбөйүү менен 36,3 млрд. сомду түзгөн. Төлөмдөрдүн жалпы саны 915211 түзгөн, бул 2010-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 67,2 пайызга көп (4.3.2.4-график). Банктар аралык төлөм системасында төлөмдөрдүн регионалдык бөлүштүрүлүшү, алардын көлөмү (жалпы көлөмдүн 91,4 пайызы) жана саны (жалпы санынын 75,5 пайызы) эң чоң салыштырма салмак Чүй областына жана Бишкек шаарына туура келээрин көрсөткөн.

4.3.3. Банктык төлөм карттар менен эсептешүүлөр системасы

2011-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча банктык төлөм карттарынын эмиссиясы, эквайринги жана кардарларды алар аркылуу эсептешүү-кассалык тейлөөнү, иштеп жаткан 22 коммерциялык банктын ичинен 21 сунуштаган. Алардын ичинен 9 банк эл аралык системанын карттарын, ал эми 4 банк локалдык системанын карттарынын эмитентинен болушкан болсо, 17 банк Элкарт улуттук системасынын карттынын эмитентинен болушкан.

Отчеттук мезгил ичинде бирдиктүү "Элкарт" улуттук системасы боюнча карттарды кабыл алып, тейлөөгө алуу Бишкек шаары боюнча орнотулган 164 банкомат, 674 терминал аркылуу ишке ашырылган. Булардын ичинен 448 терминал коммерциялык банктардын филиалдарында жана аманат кассаларында орнотулган болсо, 226 терминал Бишкек шаарынын областтык жана райондук борборлордун соода-сервистик ишканаларында орнотулган.

Бүтүндөй алганда, 2011-жылдын 1-январына карата абал боюнча коммерциялык банктар тарабынан 51 902 карт чыгарылган.

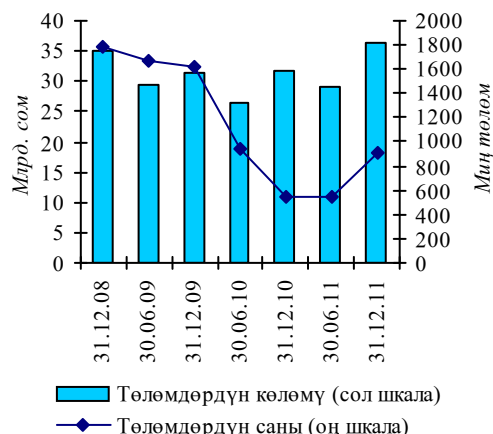
Экинчи жарым жылдык ичинде төлөм карттар рыногунун жигери арткандыгы байкалган. Муну эмитирленген карттардын жана аларды пайдалануу менен ишке ашырылган транзакциялардын санынын көбөйгөндүгү тастыктайт. Алсак, 2012-жылдын 1-январына карата абал боюнча эмитирленген карттардын жалпы саны 271 107 түзгөн, бир жыл мурдагы көрсөткүчкө салыштырганда 20,4 пайызга көп (4.3.3.1-график).

Карттарды пайдалануу менен ишке ашырылган транзакциялардын жалпы саны жана көлөмү 2010-жыл-

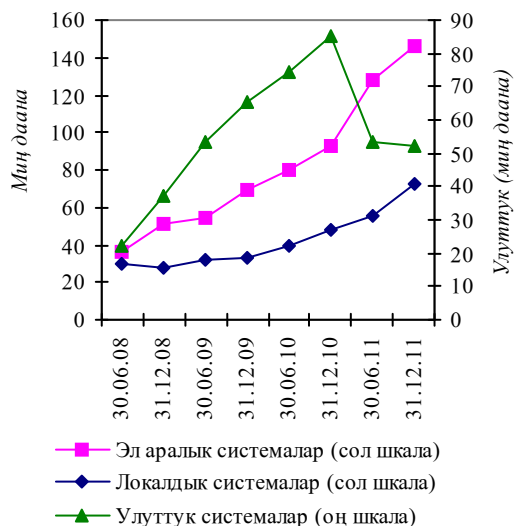
4.3.2.3-график Гросстук система боюнча төлөмдөрдүн көлөмүнүн жана санынын динамикасы

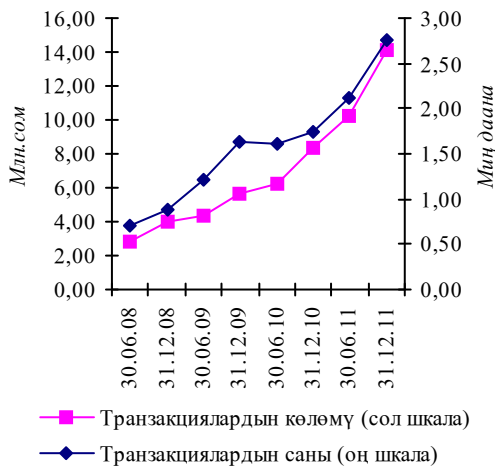
4.3.2.4-график. Клиринг системасы боюнча өткөрүлгөн төлөмдөрдүн көлөмүнүн жана санынын динамикасы

4.3.3.1-график. Эмитирленген карттардын санынын динамикасы

4.3.3.2-график. Банктык карттарды пайдалануу менен жүзөгө ашырылган транзакциялардын көлөмүнүн жана санынын динамикасы

дын ушул эле мезгилиндеги алардын санына жана көлөмүнө салыштырганда 57,5 пайызга жана 69,7 пайызга көбөйгөн (4.3.3.2-график).

Мурдагыдай эле, ишке ашырылган операциялардын көлөмүнүн негизги үлүшү банкоматтар жана терминалдар аркылуу карттарды пайдалануу менен акча каражаттарын чыгарып алууга туура келген - бул, операциялардын жалпы көлөмүнүн - 13,5 млрд. сомун түзгөн болсо, соода-сервистик ишканалардын жүгүртүүлөрү 642,0 млн. сом чегинде катталган. Мына ушул маалыматтар, нак акчага айландыруу мурдагыдай эле, эң көп ишке ашырылган операциялардан болуу менен карттар аркылуу жүргүзүлгөн операциялардын жалпы көлөмүнүн 95 пайызын түзгөндүгүн тастыктайт.

Карттарды пайдалануу менен эсептешүүлөрдүн эл аралык, локалдык жана улуттук системаларынын базасында банктык эсептердин санынын жана "эмгек акы" долбоорлорунун ишке ашырылышынын көбөйүүсү, банктардын өнүктүрүү стратегиясынын артыкчылыктуу багыттарынын бири болуп калган. Дал ушул долбоорлордун эсебинен банктар, карт эмиссиясынын жана транзакциялар көлөмүнүн сезилээрлик өсүшүнө жетишкен, ушунун өзү банктардын бул рынокто өз позицияларын бекемдеп калуудагы олуттуу кадам болуп саналат.

2011-жылдын экинчи жарымында эл аралык, локалдык жана улуттук системалардын карттарынын базасында бардык коммерциялык банктар "эмгек акы" долбоорлорун ишке ашыруу жана анын чөйрөсүн кеңейтүү жагында иш-чараларды жүргүзгөн.

Коммерциялык банктар карттарды кабыл алуу жана тейлөө боюнча инфраструктураны өнүктүрүүнү улантышууда. Алсак, 2011-жылдын 1-январына карата абал боюнча иштеп жаткан терминалдардын жана банкоматтардын жалпы санын төмөнкүчө чагылдырууга болот:

- "Элкарт" системасы боюнча - 164 банкомат жана 674 терминал;
- эл аралык системалар боюнча - 214 банкомат жана 1 113 терминал;
- "Алай-Кард" системасы боюнча - 82 банкомат жана 235 терминал.

Ошентип, банктык төлөм карттар республиканын бардык аймактарында орнотулган 460 банкоматта жана 2 022 терминалда тейлөөгө кабыл алынган.

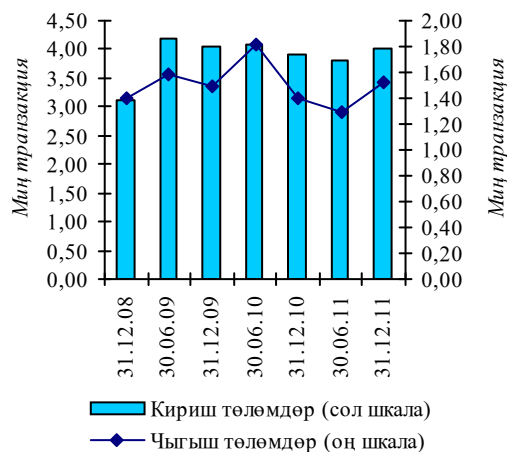
4.3.4. Жол чектери менен операцияларды кошо алганда, чек ара аркылуу өтүүчү төлөмдөр

Экинчи жарым жылдыктын акырында Кыргыз Республикасында 21 коммерциялык банк жана Улуттук банк, SWIFT жамаатынын мүчөлөрүнөн болушкан. 17 коммерциялык банк, ошондой эле Улуттук банк жамааттык пайдалануу түйүнү аркылуу иш алып барган. Ага 4 банк өз алдынча туташып, 1 банк Казакстандагы башкы офиси аркылуу иш алып барган.

2011-жылдын экинчи жарым жылдыгы ичинде чыгыш төлөмдөрүнүн саны 1 532, кириш төлөмдөр - 3 996 түзгөн. Бул көрсөткүчтөр 2011-жылдын биринчи жарым жылдыгындагыга салыштырганда, тиешелүүлүгүнө жараша 17,7 пайызга жана 5,3 пайызга көбөйгөн. Ал эми 2010-жылдын ушул эле мезгилиндегиге караганда, тиешелүүлүгүнө жараша 9,3 пайызга жана 2,6 пайызга арткан (4.3.4.1-график). Номиналы боюнча төлөмдөрдүн көлөмүнүн негизги үлүшү АКШ долларына туура келген.

Жол чектери менен операциялар боюнча кызматтарды 22 коммерциялык банктын ичинен 7 банк сунуштаган. Экинчи жарым жылдык ичинде жол чектерин пайдалануу менен ишке ашырылган операциялардын саны 39,1 млн. сом жалпы көлөмүндө 2305 түзгөн. Мурдагыдай эле, Кыргыз Республикасынын резидент эместери жол чектерин негизги пайдалануучулардан болгон.

4.3.4.1-график. SWIFT системасы боюнча транзакциялардын динамикасы

V. РЕАЛДУУ СЕКТОРДУН АБАЛЫ

5.1. Үй чарбасы

Отчеттук мезгил ичинде бир кызматкердин айына орточо номиналдык эмгек акысы (чакан ишканаларды эске албаганда) 9 352 сомду түзүп (бул АКШ долларынын ушул мезгил ичиндеги расмий курсунун орточо мааниси боюнча 202,7 АКШ долларына барабар), реалдуу алганда 12,2 пайызга (2010-жылы - 5,8 пайызга) көбөйгөн.

Эмгек акынын өлчөмүнүн 2010-жылдагы көрсөткүчүнө салыштырганда көбөйүүсү экономикалык ишкердиктин бардык багыттарында катталган. Ошондой болсо да олуттуу көбөйүү, билим берүү жана саламаттыкты сактоо чөйрөсүндөгү кызматкерлердин эмгек акысын 2011-жылдын май айынан тартып жогорулатылгандыгынан байкалган. Финансылык иш чөйрөсүндө, транспорт жана байланыш тармагында, электрэнергиясын, газды жана сууну өндүрүү жана бөлүштүрүү тармагында иштегендердин эмгек акыларынын орточо республикалык деңгээлинен артып туруу тенденциясы сакталып калган. Билим берүү, саламаттыкты сактоо, айыл чарбасы, коммуналдык, социалдык жана персоналдык кызмат көрсөтүү чөйрөсүндө эмгек акы деңгээли эң аз бойдон калууда.

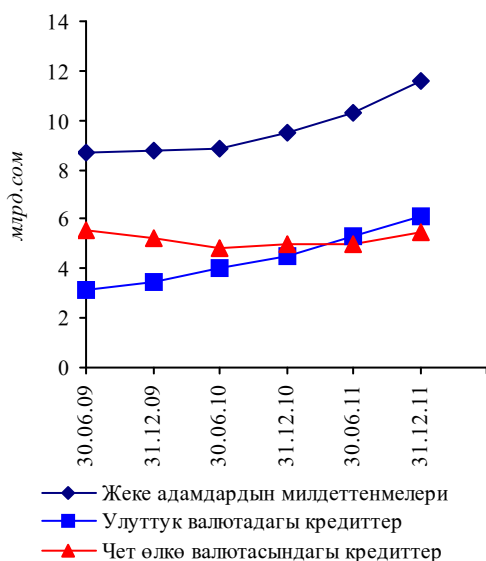
Кароого алынып жаткан мезгил ичинде акча которуу системалары боюнча жеке адамдардан акчалай которуулардан түшүүлөр көбөйгөндүгү байкалган: алдын ала маалыматтар боюнча 2011-жылы таза агылып кирүүнүн жалпы көлөмү 2010-жылдагы көлөмгө салыштырганда 25,2 пайызга өсүп, 1 505,4 млн АКШ долларын түзгөн.

Отчеттук жыл ичинде жашоо үчүн зарыл болгон каражат 4 390,0 сомду түзүп, 2010-жылдын ушул эле мезгилиндегиге салыштырганда 20,2 пайызга көбөйгөн. Айлык орточо эмгек акынын ушул өлчөмгө карата катышы 226,9 пайыздан 213,0 пайызга чейин төмөндөгөн.

5.1.1. Банк тутуму алдындагы милдеттенме

Үй чарба секторунун банк тутуму алдындагы милдеттенмелер суммасы 2011-жыл ичинде 11,6 млрд. сом-

5.1.1.1-график. Жеке адамдардын банктар алдындагы милдеттенмелери

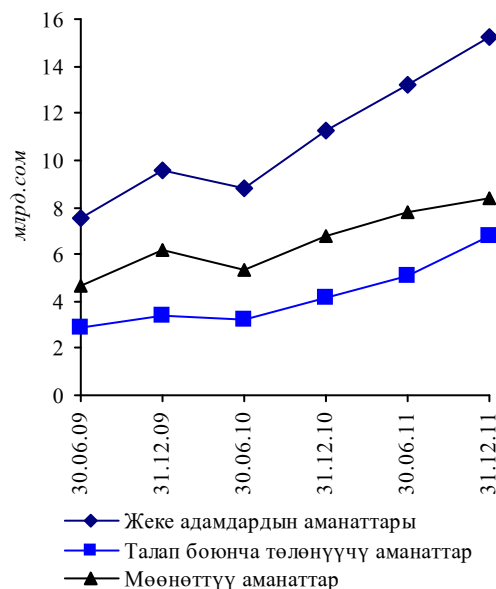
ду түзүп, 2010-жылдагы тиешелүү көрсөткүчкө салыштырганда 22,2 пайызга көбөйгөн (5.1.1.1- график). Улуттук валютадагы кредиттер боюнча жеке адамдардын карызы 35,4 пайызга көбөйүп, 6,1 млрд. сом чегинде катталган, чет өлкө валютасындагы кредиттер боюнча карыз 10,1 пайызга, сом эквивалентинде 5,5 млрд. сомго чейин өскөн. Жеке адамдардын милдеттенмелер түзүмүндө чет өлкө валютасындагы кредиттердин салыштырма салмагы 52,3 пайыздан 47,1 пайызга чейин төмөндөгөн.

Үй чарбаларына керектөө максаттарына берилген кредиттердин жалпы көлөмү кароого алынып жаткан мезгил ичинде 3,3 млрд. сомду түзүп, 2010-жылдагы көлөмгө салыштырганда 72,3 пайызга көбөйгөн. Ал эми берилген кредиттердин жалпы көлөмүндө алардын үлүшү 8,3 пайыздан 10,3 пайызга чейин өскөн.

5.1.2. Калктын өздүк жыйымы

2011-жылдын акырында жеке адамдардын депозиттеринин жалпы көлөмү, жыл ичинде 35,4 пайызга көбөйүү менен 15,2 млрд. сомду түзгөн (5.1.2.1-график). Мында калктын улуттук валютадагы депозиттери 52,7 пайызга, 7,4 млрд. сомго чейин, ал эми чет өлкө валютасында 22,3 пайызга, сом эквивалентинде 7,8 млрд. сомго чейин өскөн. Калктын чет өлкө валютасындагы депозиттеринин үлүшү жыл акырында 51,3 пайызды түзүп, 2010-жылдагы ушул көрсөткүчкө салыштырганда 5,5 п.п. төмөндөгөн

5.1.2.1-график. Жеке адамдардын аманаттары

5.2. Корпоративдик сектор

5.2.1. Банк тутуму алдындагы милдеттенмелер

2011-жылдын 31-декабрына карата Кыргыз Республикасынын аймагында 505,1 миң чарбалык субъект иштеп турган. Бул 2011-жылдын 1-январына карата алынган көрсөткүчтөн 6,0 пайызга көп. Мурдагыдай эле, чарба жүргүзүүчү субъекттер түзүмүндө дыйкан (фермердик) чарбалар жана жеке ишкерлер басымдуу.

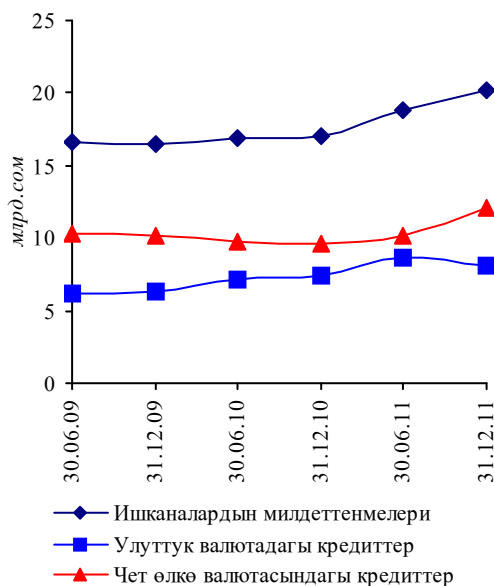
Жыл ичинде ишканалар жана уюмдардын коммерциялык банктар алдында чогуу алгандагы карызынын өскөндүгү белгиленген¹ кароого алынып жаткан мезгил ичинде анын көлөмү 20,2 млрд. сомду түзүп, 2010-жылдын акырына карата алынган көлөмгө салыштырганда 18,4 пайызга көбөйгөн (5.2.1.1-график).

Жаңыдан берилген кредиттердин көлөмү жыл ичинде 2010-жылдагы көрсөткүчкө салыштырганда 39,8 пайызга өсүп, 31,9 млрд. сомду түзгөн. Улуттук валютадагы кредиттердин көлөмү 26,9 пайызга көбөйүп, 15,2 млрд. сом чегинде катталган, ал эми чет өлкө валютасында кредиттөө отчеттук жыл ичинде 54,0 пайыз, 16,7 млрд. сомго чейин көбөйгөн.

Тармактар боюнча экономиканын көпчүлүк тармагын (курулуш жана транспорт чөйрөсүнөн тышкары) кредиттөө көлөмү арткан. Демек, берилип жаткан кредиттердин түзүмү да өзгөргөн: соодага кредиттердин үлүшү: 54,3 пайыз (-0,1 п.п.), айыл чарбасына - 11,8 пайыз (-0,8 п.п.), керектөө кредиттерине - 10,3 пайыз (+2,0 п.п.), ипотекага кредиттерге - 4,6 пайыз (+0,6 п.п.), өнөр жайына- 4,4 пайыз (-1,0 п.п.). Даярдоо жана кайра иштетүүгө, транспорт, байланыш жана социалдык кызмат көрсөтүү чөйрөсүнө кредиттердин салыштырма салмагы сумма түрүндө алганда 0,3 пайызды түзгөн. "Башка" кредиттердин үлүшү 10,6 пайыз чегинде катталган (+2,0 п.п.).

Экономиканын көпчүлүк тармагында улуттук валютадагы сыяктуу эле, чет өлкө валютасында жаңыдан берилген кредиттер боюнча пайыздык чендер төмөндөгөн. Негизинен, отчеттук жыл ичинде берилген кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен 21,5 пайызды (-0,4 п.п.) түзгөн, анын ичинде улуттук валютадагы кредиттер боюнча ал 23,8 пайыз че-

5.2.1.1-график. Коммерциялык банктардын алдындагы корпоративдик сектордун карызынын динамикасы

¹ Юридикалык жактардын коммерциялык банктардын баланстык отчеттору боюнча карызы.

гинде өзгөрүүсүз калып, чет өлкө валютасында 19,6 пайызды түзүү менен 0,2 п.п. төмөндөгөн.

Улуттук валютадагы кредиттер боюнча чендердин төмөндөшү, соодага жана керектөө максаттарына берилген кредиттерден тышкары, бардык тармактар боюнча катталган. Өзгөчө, даярдоо жана кайра иштетүүгө, ипотекага улуттук валютада берилген кредиттердин чендери эң төмөн болгон (бир мезгил ичинде орточо алганда алар, тиешелүүлүгүнө жараша 15,5 жана 20,1 пайыз чегинде болгон), транспорт чөйрөсүнө жана керектөө кредиттери боюнча чендер эң эле жогору белгиленген (тиешелүүлүгүнө жараша 24,9 жана 29,9 пайыз). Даярдоо жана кайра иштетүүгө чет өлкө валютасында кредиттер эң төмөнкү чен боюнча берилген (бир мезгил ичинде орточо алганда 12,9 пайыз менен). Жогорку чен боюнча керектөө максаттарына кредиттер берилген (орточо алганда 22,0 пайыз).

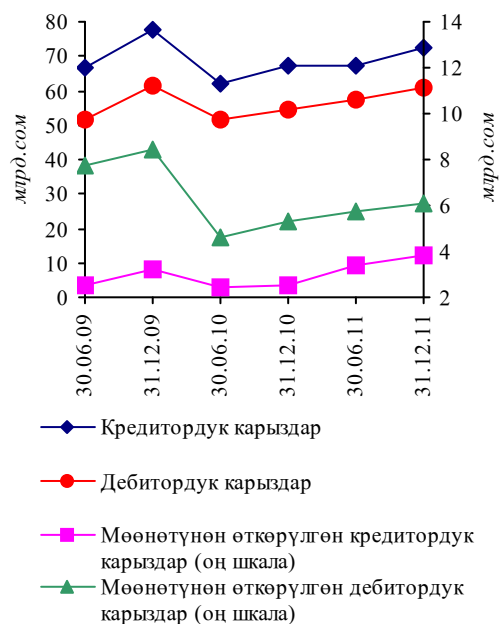
5.2.2 Дебитордук жана кредитордук карыздардын абалы²

Экономиканын реалдуу секторунун ишканаларынын жана уюмдарынын жыл акырына карата дебитордук карызынын көлөмү 60,7 млрд. сомду түзгөн, бул 2010-жылдын акырындагы көрсөткүчтөн 11,0 пайызга көп (5.2.2.1-графикти карагыла).

Дебитордук карыздардын көлөмүнүн олуттуу азаюусу айыл-чарба тармагында (13,0 эсеге), билим берүүдө (53,2 пайыз), тоо кендерин казып алуу өндүрүшүндө (50,3) белгиленген. Мында дебитордук карыздардын жалпы көлөмүндө эң чоң салыштырма салмакты кайра иштетүү өндүрүш ишканалары (24,6 пайыз), кыймылсыз мүлк менен операциялар сектору (19,2 пайыз) жана соода тармагы (18,7 пайыз) ээлейт.

2011-жылдын акырына карата мөөнөтүндө төлөнбөгөн дебитордук карыздардын көлөмү бир жыл мурдагы көрсөткүчкө салыштырганда 15,1 пайызга өсүп, 6,1 млрд. сомду түзгөн. Жалпы көлөмүндө алганда мөөнөтүндө төлөнбөгөн дебитордук карыздын үлүшү 10,0 пайыз чегинде катталган. Мөөнөтүндө төлөнбөгөн дебитордук карыздын жалпы көлөмүндө 45,8 пайызы электроэнергиясын өндүрүү жана бөлүштүрүү ишканаларынын карызына туура келет.

5.2.2.1-график. Корпоративдик сектордун дебитордук жана кредитордук карыздарынын динамикасы

² Финансылык кызматтарды сунуштаган уюмдарды эске албаганда, Кыргыз Республикасынын УСКсынын алдын-ала маалыматтары боюнча.

Жыл жыйынтыгы боюнча кредитордук карыз 72,3 млрд. сомду түзгөн, бул 2010-жылдын акырындагы көлөмгө салыштырганда 7,7 пайызга көп. Карыздын артышы негизинен, айыл чарба ишканаларынын (6,2 эсеге же 351,4 млн. сомго), кайра иштетүү өнөр жайына (14,5 пайызга же 2,2 млрд. сомго), тоо кендерин казып алуу өнөр жайына (65,9 же 458,6 млн. сомго) өсүшүнүн эсебинен байкалган.

2011-жылдын акырына карата абал боюнча мөөнөтүндө төлөнбөгөн кредитордук карыздын көлөмү 3,9 млрд. сомду түзүп, бир жыл мурдагы көрсөткүчкө салыштырганда 57,1 пайызга өскөн. Ал эми кредитордук карыздын көлөмүндө анын үлүшү 3,7 пайыздан 5,3 пайызга чейин өскөн. Мөөнөтүндө төлөнбөгөн кредитордук карыздар түзүмүндө эң чоң үлүш кайра иштетүү өнөр жай ишканаларына (43,8 пайыз), соодага (17,8 пайыз) жана электрэнергиясын, газды жана сууну өндүрүү жана бөлүштүрүүгө (11,1 пайыз) туура келет.

5.2.3. Финансылык натыйжалар³

2011-жылдын акырына карата реалдуу сектордун ишканаларынын операциялык пайдасы 42,5 млрд. сомду түзгөн. Операциялык пайданын негизги көлөмдөрү кайра иштетүү өнөр жай ишканалары, транспорт, байланыш, соода жана электрэнергиясын, газды жана сууну өндүрүү жана бөлүштүрүү ишканаларынан алынган. Ал эми 28,2 млн. сом өлчөмүндөгү чыгым финансылык ишкердүүлүк (алмашуу бюролору жана ломбарддар) жана билим берүү тармагына туура келген.

³ КР УСКнын алдын ала маалыматтары боюнча.

VI. ФИНАНСЫ СЕКТОРУНУН ӨНУГҮҮ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ

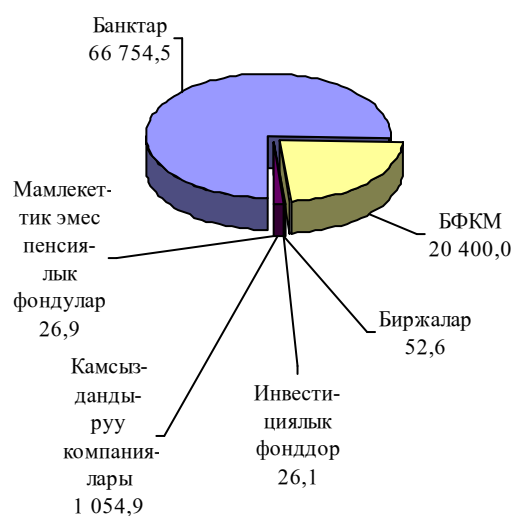
Учурда, өлкөнүн финансы сектору банктар, банктык эмес финансы-кредит мекемелери (кредиттик союздар, микрофинансылык уюмдар, ломбарддар, адистештирилген ФКМдер ж.б.), фондулук биржалар, камсыздандыруу компаниялары, пенсиялык жана инвестициялык фондулар сыяктуу финансылык институттарды камтыйт (6.1-график).

2011-жылы финансы рыногундагы жагдай Кыргыз Республикасынын соода өнөктөштөрүнөн болушкан өлкөлөрдө туруктуу экономикалык өсүштүн, ички керектөөнүн көбөйүүсүнүн, ошондой эле кредиттик ресурстардын наркынын төмөндөөсүнүн шарттарында калыптанган. Мындан тышкары, кароого алынып жаткан мезгил ичинде "Фермерлерге жеткиликтүү кредиттер долбоорун ишке ашыруу аркылуу айыл чарбасын мамлекеттик колдоо жана өнүктүрүү механизми ийгиликтүү колдонууга киргизилген, анын алкагында бул тармакка жеңилдетилген максаттуу кредиттер түрүндө 565 млн. сом берилген. 2011-жылы банктар тарабынан берилген кредиттердин ИДӨгө карата катышы түрүндө туюндурулган финансылык ортомчулук деңгээли 11,7 пайыз өлчөмүндө (2010-жылы бул көрсөткүч 10,4 пайыз) түптөлгөн.

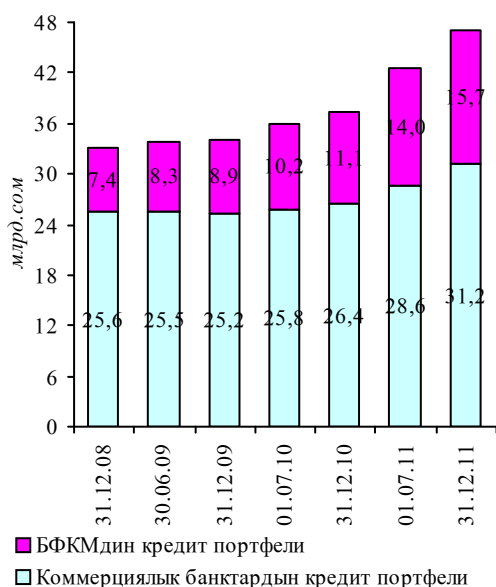
Кароого алынып жаткан мезгилде финансы-кредит системасынын чогуу алгандагы портфелинде банктар, 66,5 пайызды ээлөө менен басымдуулук кылуусун улантышууда, бул 2010-жылдагы тиешелүү көрсөткүчтөн 3,9 п.п. төмөн (2011-жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда - 0,7 п.п.).

2011-жылы банк тутумунун жалпы кредит портфелинде анын сапаттык мүнөздөмөсүн аныктаган, мөөнөтүндө төлөнбөгөн карыздын жана пролонгацияланган кредиттин үлүшүнүн төмөндөөсүнүн туруктуу тренди белгиленген. Мында, кароого алынып жаткан мезгил ичинде банктардын кредит портфели тармактар боюнча төмөнкүчө бөлүштүрүлгөн. 2011-жылдын башталышына салыштырганда 0,1 п.п. (42,8 пайызга чейин) бир аз төмөндөө кредит портфелинин олуттуу бөлүгүн ээлеген соодага кредиттердин үлүшү боюнча жүргөн. Ошондой эле ипотекага кредиттердин салыштырма сал-

6.1-график. Финансы системасынын активдери 2012-жылдын 1-январына карата (млн. сом)

6.2-график. Коммерциялык банктардын жана банктык эмес финансы-кредит мекемелердин кредит портфели

магы - 10,8 пайыздан 9,6 пайызга чейин, курулушка - 7,7 пайыздан 5,6 пайызга чейин, өнөр жайга - 0,3 п.п., 5,3 пайызга чейин төмөндөгөн. Ушуну менен бирге эле, айыл-чарба кредиттеринин үлүшү мурдагы 12,7 пайыз деңгээлинде сакталып калса, керектөөнү кредиттөөнүн салыштырма салмагы жалпы көлөмдө 1,7 п.п., 8,8 пайызга чейин өскөн. Транспорт, байланыш тармагына, даярдоо жана кайра иштетүүгө жана социалдык кызматтарга кредиттер мурдагыдай эле, бир аз үлүштү - суммардык 2,2 пайызды түзгөн. "Жана башка" кредиттердин салыштырма салмагы жыл ичинде 11,3 пайыздан 12,9 пайызга чейин көбөйгөн.

2011-жылы республиканын фондулук рыногунда баалуу кагаздар менен 6 млрд. сом жалпы суммасында 1953 бүтүм (+23,2 пайыз) келишилген, бул 2010-жылдагы тиешелүү көрсөткүчтөн 11,4 пайызга жогору.

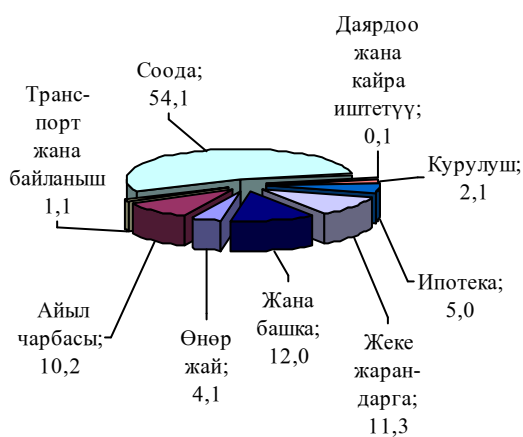
Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногун андан-ары өнүктүрүүнүн алкагында кароого алынып жаткан мезгил ичинде Өкмөт тарабынан бирдиктүү фондулук биржанын соода аянтчасы аркылуу мамлекеттик баалуу кагаздарын жайгаштыруу процессин улам бир баскычта которуу боюнча иштер улантылган.

2011-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча Кыргыз Республикасында 2 кайра камсыздандыруу уюмун кошо алганда, 14 камсыздандыруу уюму, ошондой эле резидент эместердин катышуусу менен 5 компания ишин жүзөгө ашырышкан. 2011-жыл ичинде камсыздандыруу сыйакыларынын өлчөмү өткөн жылга салыштырганда 33,3 пайызга, 709,2 млн. сомго чейин көбөйгөн. Камсыздандыруу түрлөрү боюнча камсыздандыруу продуктуларынын жалпы портфелинде олуттуу үлүштү мүлктүк камсыздандыруу ээлейт. Камсыздандыруу уюмдарынын чогуу алгандагы активдери өткөн жылдагы тиешелүү көрсөткүчкө салыштырганда 11,9 пайызга көбөйүү менен 2012-жылдын 1-январына карата абал боюнча 1,1 млрд. сомду түзгөн.

Камсыздандыруу компанияларынын активдеринин экинчи жарым жылдыктын жыйынтыгы боюнча ИДӨгө карата түптөлгөн катышы 0,4 пайыз чегинде катталган.

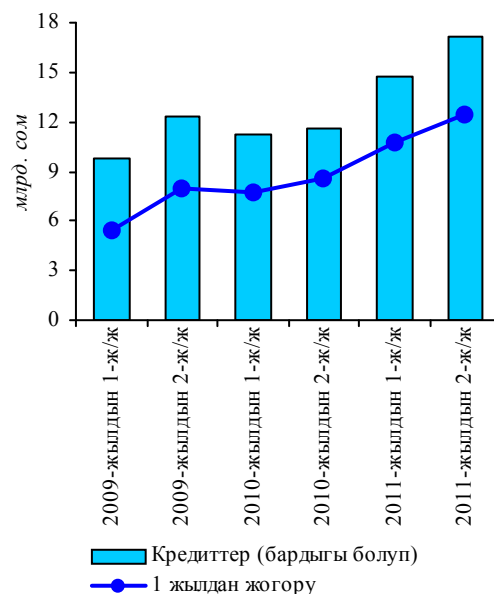
2011-жылдын жыйынтыгы боюнча рынокто бир мамлекеттик эмес пенсиялык фонд - "Кыргызстан" ишин жүзөгө ашырып турган. Жарандарды пенсия келишиминин негизинде пенсия менен ыктыярдуу камсыз кылуу - бул фонддун негизги иш максатынан болгон. 2011-

6.3-график. Коммерциялык банктардын 2011-жылдын экинчи жарым жылдыгында экономиканын тармактарын кредиттөөсү (пайыздарда)

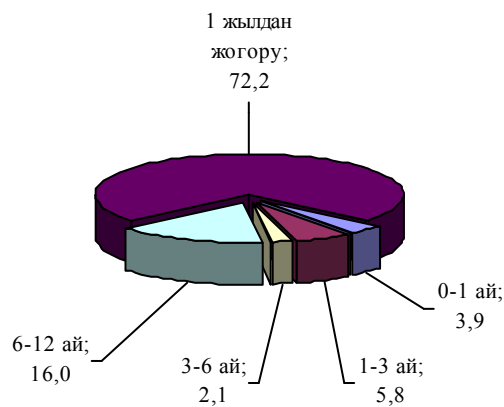

жылы тиешелүү пенсиялык топтоолордун көбөйүү тенденциясынын сакталып турушу белгиленген, ал 2012-жылдын 1-январына карата 21,2 млн. сомду түзгөн, бул, жыл башындагы көрсөткүчкө салыштырганда 16,0 пайызга көп. Мында, "Кыргызстан" мамлекеттик эмес пенсиялык фондунун активдеринин өлчөмү жыл башынан бери 12,5 пайызга, 26,9 млн. сомго чейин көбөйгөн. Келишимдердин аякталышына байланыштуу аманатчылардын жалпы саны жыл ичинде 14 адамга кыскарса, ал эми пенсия алуучулардын саны 441 адамдан 459 адамга чейин көбөйгөн. 2012-жылдын 1-январына карата абал боюнча Фонддун ыктыярдуу пенсиялык камсыздоо келишимин түзүшкөн катышуучуларынын саны 2 326 адамды түзгөн.

6.4-график. Коммерциялык банктар тарабынан берилген кредиттердин жана узак мөөнөттүү кредиттердин жалпы көлөмүнүн динамикасы

6.5-график. Коммерциялык банктар тарабынан 2011-жылдын экинчи жарым жылдыгында берилген кредиттердин мөөнөттүүлүк боюнча түзүмү (пайыздар)

VII. АТАЙЫ КАРАЛГАН МАСЕЛЕЛЕР

Улуттук банкка 20 жыл: калыптанышы жана перспективалары

Бул жылы Улуттук банк калыптанышынын 20 жылдык мааракесин белгилөөдө.

Улуттук банк ушул 20 жыл ичинде өнүгүүнүн кеңири жолун басып өттү. Бул мезгил аралыгында улуттук валюта киргизилип, эки деңгээлдеги банк тутуму түзүлдү, коммерциялык банктардын ишин базель принциптерине ылайык жөнгө салуунун эрежелери аныкталды, улуттук төлөм системасы түзүлдү, финансы-кредиттик мекемелерде финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттары киргизилди.

Өткөн жылдарда өлкөнүн экономикасы, анын ичинде финансы сектору ар кандай сыноолорго дуушар болуп, Улуттук банктын тарыхында оор мезгилдерден болду. 1990-жылдары банк тутуму түзүлсө, 1998-жылы азия кризиси өкүм сүрүп, Россияда дефолт орун алган жана орус рублинин девальвацияланышы жүргөн. Улуттук банк өз ишин туруксуздук шарттарында жүзөгө ашырып келген, экономиканы демилгелөөчү жана инфляцияны алгылыктуу деңгээлде кармап туруучу чаралардын ортосундагы балансты табуу эң эле кыйынга турган. Учурда Улуттук банк, мурдагыдай эле, Кыргызстандын экономикалык өнүгүүсүндө башкы ролду ээлейт.

2011-жылдын 14-декабрында Улуттук банк Башкармасы тарабынан "Акча-кредит саясатынын 2012-2014-жылдарга негизги багыттары" жактырылган, ага ылайык Улуттук банктын орто мөөнөткө каралган аракеттери монетардык түзүүчү инфляцияны кармап турууга багытталат. Өкмөт менен Улуттук банктын экономиканы туруктуу өнүктүрүү үчүн базалык шарттарды түзүү боюнча биргелешкен пландарын ишке ашыруу, Улуттук банктын кошумча милдетинен болуп саналат. Ал эми Улуттук банктын акча-кредит саясатынын негизги максатынан болуп, таасирлердин жоктугу шартында инфляциянын орточо арымын бир мезгил ичинде орточо 8 пайыз деңгээлинде кармап туруу саналат. Мында, Улуттук банктын акча-кредит саясатын жүргүзүү, экономиканын реалдуу, салыктык-бюджеттик жана тышкы секторлорунун алдыдагы өнүгүү тенденцияларына жараша болот.

Акча-кредит саясатынын натыйжалуулугун, анын ичинде трансмиссиялык механизмдин пайыздык каналдарынын ишин жакшыртуу аркылуу жогорулатуу, финансы рунокторун өнүктүрүү жана банк секторунда атаандаштыкты күчөтүү болуп саналат. Улуттук банктын максаттарга, акча-кредит саясатынын аралык ориентирлерине жетишүү мүмкүнчүлүгүн арттыруу максатында экономикалык изилдөөлөрдү жүргүзүү боюнча иштер улантылат.

2012-2014-жылдар аралыгында төлөм системасын өнүктүрүүнүн алкагында Улуттук банк, коммерциялык банктар менен биргеликте чекене рынокту өнүктүрүүгө жана аралыктан тейлөөнү, анын ичинде компьютердик технологиялар, мобилдик төлөмдөр, төлөм жана алдын-ала төлөм карттары аркылуу кеңири жайылтуу максатында, операциялык инфраструктура субъектилеринин ишин демилгелөөгө багытталган иш-чараларды өткөрүүнү улантууну пландаштырууда.

Финансы рынокторунун ишин жакшыртуу максатында, Улуттук банк тарабынан соода аянттарын уюштуруу, финансы тобокелдиктерин төмөндөтүү жана финансы рынокторунун катышуучулары үчүн "төлөмгө каршы берүү" принциби боюнча эсептешүүлөрдү жүргүзүү мүмкүнчүлүгүн сунуштоо боюнча иш-чаралар жүргүзүлмөкчү.

Улуттук банк финансы рынокторунда бүтүмдөр боюнча акыркы эсептешүүлөрдүн өз убагында жүргүзүлүшүн камсыз кылуу үчүн Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасы (ГСРРВ) менен автоматташтырылган соода системаларынын операторлорун интеграциялоого өбөлгө түзүүгө ниеттенүүдө. Системдик тобокелдиктин орун алышын, системалардын ишинде штаттан тышкаркы жагдайлардан, ошондой эле рынокто инновациялык технологияларды жана системаларды пайдаланышкан жаңы операторлордун пайда болушунан улам келип чыккан, төлөм системасындагы эсептешүүлөрдүн өз убагында бүткөрүлбөй калышын аныктоо жана төмөндөтүү максатында Улуттук банк, төлөм системасына көзөмөлдүктү (оверсайтты) күчөтүү боюнча иштерди улантат.

Улуттук банктын көзөмөл функциясын жүзөгө ашыруу мыйзамда аныкталган милдеттерди ишке ашырууга, тактап айтканда - узак мөөнөттүү экономикалык өсүшкө өбөлгө түзүү үчүн республиканын банк тутумунун натыйжалуулугун, коопсуздугун жана ишенимдүүлүгүн камсыз кылууга багытталат. Өлкөнүн ички ресурстарын мобилдештирүүгө өбөлгө түзгөн финансы-кредит системасына карата ишенимди калыбына келтирүү, артыкчылыктуу багыт болуп саналат. Улуттук банк Кыргыз Республикасынын Өкмөтү жана республиканын финансы-кредит системасынын башка катышуучулары менен координациялоодо Банк секторун 2012-жылга чейин өнүктүрүү стратегиясына жана Микрокаржылоону 2011-2015-жылдарга өнүктүрүү стратегиясына таянуу менен иш алып барат.

Бул Стратегиялардын ийгиликтүү ишке ашырылышы төмөнкүлөргө жетишүүгө өбөлгө түзөт:

- өлкөнүн экономикасында банк секторунун ролун жогорулатууга;
- банк секторунун финансылык туруктуулугун жана ачык-айкындуулугун арттырууга;
- банк секторунун инвестициялык ийкемдүүлүгүн жогорулатууга;
- Кыргыз Республикасынын банк тутумунун негизги көрсөткүчтөрүнүн андан-ары өсүшүнө.

Калайык-калктын банк тутумуна карата ишенимин жогорулатуу максатында Улуттук банк тарабынан Кыргыз Республикасынын Депозиттерди коргоо боюнча агенттиги менен биргеликте аманаттарды (депозиттерди) коргоо системасын андан-ары өнүктүрүү боюнча иштер жүргүзүлөт.

Банк кодексин иштеп чыгуу жана кабыл алуу банк мыйзамдарын реформалоого, Улуттук банктын, коммерциялык банктардын жана иши Улуттук банк тарабынан лицензиялануучу жана жөнгө салынуучу башка уюмдардын ишин жөнгө салган бардык негизги мыйзамдарды консолидациялоону камсыз кылууга өбөлгө түзөт.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы өлкөнүн финансылык туруктуулугуна мониторинг жүргүзүү системасын түзүүгө киришти. Өлкөнүн финансы системасында-

гы тобокелдиктер/реалдуу коркунучтар жана системанын күчтүү жактары тууралуу маалыматтар, ошондой эле макроэкономикалык чыгымдарга берилген баа, бүтүндөй өлкөнүн банк секторундагы жана финансы системасындагы тобокелдиктерди жана коркунучтарды төмөндөтүү/минималдаштыруу боюнча чараларды иштеп чыгуу учурунда эске алынат.